

Äidin vanhemmuustyylien yhteydet lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin: koulutustaustan muuntava vaikutus

Moona Lundell & Essi Naskali

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2021

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lundell, Moona & Naskali, Essi, 2021. Äidin vanhemmuustyylien yhteydet lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin: koulutustaustan muuntava vaikutus. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 54 sivua.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää äidin vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä sekä äidin koulutustaustan muuntavaa vaikutusta näihin yhteyksiin. Äidin vanhemmuustyyliä tarkasteltiin lämpimyyden, behavioraalisen kontrollin ja psykologisen kontrollin näkökulmasta ja lapsen psykososiaalista hyvinvointia tutkittiin prososiaalisuuden sekä sisään- ja ulospäin suuntautuvien haasteiden näkökulmasta.

Tutkimus on osa laajempaa Teacher and Student Stress and Interaction in Classroom (TESSI) -hanketta. Vanhemmuustyyliä ja psykososiaalista hyvinvointia kartoitettiin kyselylomakkeilla vuosina 2018–2019. Otos koostui 1. ja 2. luokalla olevista lapsista, joilta sekä äiti että opettaja täyttivät kyselylomakkeen (1. lk N=441–516; 2. lk N=309–401). Aineisto analysoitiin hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä Bootstrap-menetelmän avulla.

Tulokset osoittivat, että äidin raportoima lämpimyyden 1. luokalla oli positiivisesti yhteydessä lapsen prososiaalisuuteen 1. luokalla ja lapsen ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin sekä 1. luokalla että myöhemmin 2. luokalla. Äidin koulutustausta muunsi lämpimyyden ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehityksen välistä yhteyttä. Äidin korkea lämpimyyden vähensi lapsen käyttäytymisen haasteita enemmän matalasti koulutetuilla kuin korkeasti koulutetuilla äideillä. Tulosten perusteella voidaan todeta vanhemman lämpimyyden edistävän lapsen psykososiaalista hyvinvointia erityisesti matalasti koulutettujen äitien kohdalla. Tulokset korostavat tarvetta lapsen ja vanhemman keskinäisen vuorovaikutuksen tukemiseen.

Asiasanat: vanhemmuustyyli, psykososiaalinen hyvinvointi, käyttäytymisen haasteet, prososiaalisuus, koulutustausta

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	4
1.1	Vanhemmuustyyli	5
1.2	Psykososiaalinen hyvinvointi	9
1.3	Vanhemmuustyylien yhteydet psykososiaaliseen hyvinvointiin	11
1.4	Tutkimuskysymykset	16
2	TUTKIMUSMENETELMÄT	17
2.1	Tutkimusaineisto	17
2.2	Mittarit ja muuttujat	18
2.3	Aineiston analyysi	19
2.4	Eettiset ratkaisut	21
3	TULOKSET	24
3.1	Äidin vanhemmuustyylien yhteydet lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin	28
3.2	Äidin koulutustaustan muuntava vaikutus	32
4	POHDINTA	36
4.1	Tulosten tarkastelu	36
4.2	Tutkimuksen arviointia ja rajoitukset	40
4.3	Jatkotutkimushaasteet ja käytännön sovellukset	42
	LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Suomessa lasten ja nuorten psykososiaalinen hyvinvointi on eriarvoistunut. Valtaosa lapsista voi hyvin, mutta osalla hyvinvoinnin haasteet kasaantuvat jo verrattain varhain (Pelkonen ym., 2013; Ristikari ym., 2018; Valtioneuvosto, 2019). Lasten hyvinvoinnin tukemisella voidaan ehkäistä pitkäaikaisia haittoja, sillä aikuisuuden hyvinvoinnin ja terveyden perusta luodaan suurelta osin lapsuuden ja nuoruuden aikana (Kestilä & Rahkonen, 2011; Merikukka, 2020; Paananen ym., 2012). Esimerkiksi ahdistuneisuus ja huolet lapsuudessa ja nuoruudessa usein edeltävät myöhempää masentuneisuushäiriötä (Zahn-Waxler ym., 2000).

Lasten psykososiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä tulee huomioida haasteiden syntymiseen vaikuttavat riski- ja suojaavat tekijät. Perheen vuorovaikutussuhteet ja vanhemmuus nähdään olennaisena lapsen kehitykseen vaikuttavana ympäristötekijänä (Serbin & Karp, 2004; Zarra-Nezhad ym., 2020), ja erityisesti varhaislapsuudessa perheen merkitys kasvuympäristönä on suuri (Ristikari ym., 2018). Vanhemmuuden lisäksi ahdistuneisuuden syntymiseen vaikuttavat esimerkiksi perintötekijät (Zahn Waxler ym., 2000). Vanhemmuuden tukeminen lasten hyvinvoinnin edistämisessä on huomattavissa myös hallitustasolla, sillä Suomen hallituksen Kansallinen Lapsistrategia 2040 -hankkeessa lasten hyvinvointia edistetään tukemalla lasten ja vanhempien vuorovaikutusta ja kehittämällä vanhemmuuden varhaista matalan kynnyksen tukea (Valtioneuvosto, 2019).

Perhetaustalla on merkitystä hyvinvoinnin kasautumisessa. Viime aikoina kiinnostus on kohdistunut esimerkiksi perheiden sosioekonomisen aseman merkitykseen lasten psykososiaalisessa hyvinvoinnissa. Suomessa toteutetuissa syntymäkohorttitutkimuksissa (Paananen ym., 2012; Ristikari ym., 2018) on havaittu, että vanhempien kouluttautuminen vaikuttaa lasten kouluttautumiseen ja hyvinvointiin. Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset saavat useimmiten parempia kouluarvosanoja ja jäävät harvemmin koulutuksen ulkopuolelle (Ris-

तिकari ym., 2018). Pienituloisten ja heikosti koulutettujen vanhempien lapset puolestaan käyttävät useammin mielenterveyspalveluita, heillä esiintyy enemmän rikollista käytöstä ja he käyttävät enemmän toimeentulotukea (Paananen ym., 2012; Ristikari ym., 2018).

Hyvinvoinnin kehityksellisiä mekanismeja on tarpeen selvittää tarkemmin, jotta voidaan varmistaa lasten yhtäläiset edellytykset menestyä koulussa ja myöhemmin elämässä perhetaustasta riippumatta (Ristikari ym., 2018). Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten äitien vanhemmuustyylit ovat yhteydessä lasten psykososiaaliseen hyvinvointiin 1. luokalla ja myöhemmin 2. luokalla, ja miten äidin koulutustausta vaikuttaa tähän yhteyteen.

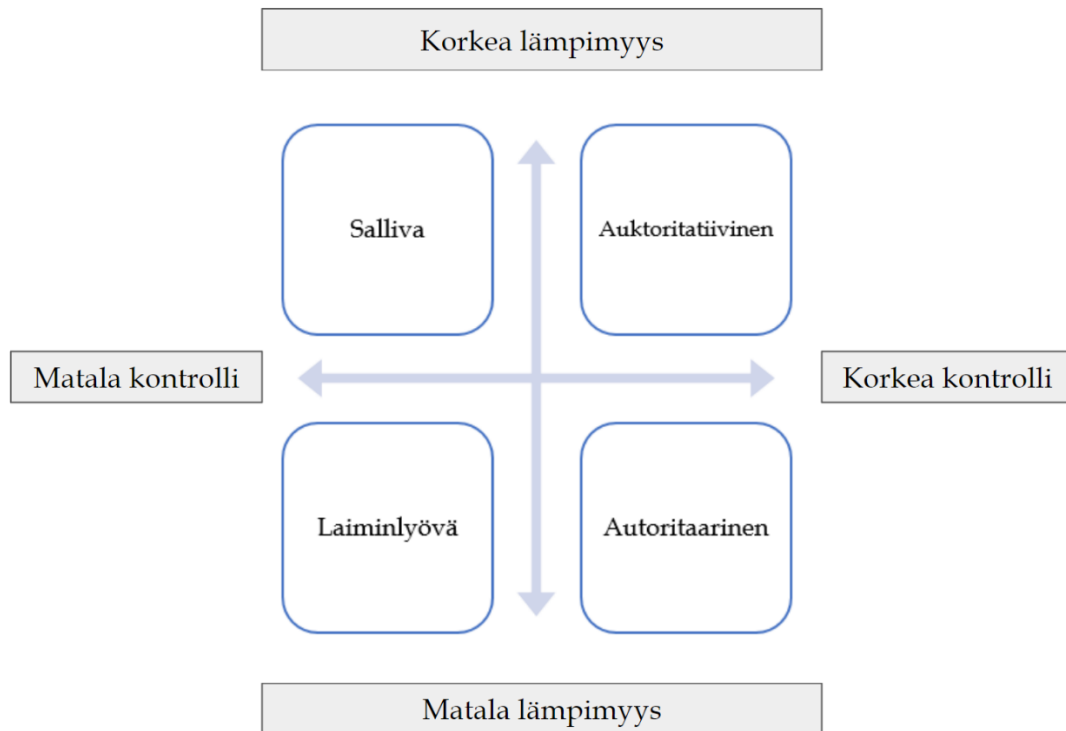
1.1 Vanhemmuustyylit

Vanhemmuustyylillä tarkoitetaan vanhemman tilanteesta ja ajasta riippumattonta vanhemmuuden ydintä (Holden & Miller, 1999), joka kuvaa vanhemman tapaa kasvattaa ja olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa (Barber, 2002; McCoby & Martin, 1983). Vanhemmuustyylin ajatellaan muodostavan emotionaalisen ilmapiirin, jossa vanhempi viestittää käyttäytymisellään omia asenteitaan ja toiveitaan lapselle (Darling & Steinberg, 1993). Holden ja Miller (1999) kuvaavat vanhemmuustyyliä lasten kasvatuksen yleisenä ulottuvuutena, joka pitää sisällään vanhemman arvot, asenteet ja käytänteet. Vanhemmuustyyli tuleekin erottaa vanhemmuuskäytänleistä, jotka kuvaavat tarkemmin vanhemman havaittavaa käyttäytymistä, kuten esimerkiksi vanhemman tapaa tarkistaa lapsen koti-tehtävät (Pomerantz & Eaton, 2001), ja joiden vaikutusta lasten käyttäytymiseen on myös tutkittu (kts. Cooklin ym., 2012; Kim ym., 2013; Pomerantz & Eaton, 2001). Kuitenkin vanhemmuustyyli ilmaistaan osittain vanhemmuuskäytänteiden kautta, sillä havaittavan käyttäytymisen kautta lapset tulkitsevat vanhemman tunteita ja asenteita heitä kohtaan (Darling & Steinberg, 1993). Darlingin ja Steinbergin (1993) mukaan vanhemmuustyyli myös vaikuttaa siihen, kuinka tehokkaita vanhemman kasvatuskäytänleat ovat lapsen kasvatuksessa. Onkin todettu, että pelkästään vanhemman kasvatuskäytänleillä ei ole vaikutusta lapsen

kehitykseen, vaan merkityksellistä on vanhemman kasvatuskäytännöt yhdistettynä vanhemman ja lapsen välisen suhteen emotionaaliseen ilmapiiriin (Steinberg, 2001).

Varhaisimmat teoriat jakavat vanhemmuustyyliä kahteen dimensioon, vanhemman lämpimyyteen ja kontrolliin, ja nämä dimensiot luovat perustan ensimmäisille ja tunnetuimmille vanhemmuustyylien malleille (Aunola, 2005; Barber ym., 1994). Lämpimyyden viittaa vanhemman ja lapsen välillä olevaan välittävään vuorovaikutussuhteeseen, jossa vanhempi antaa lapselle tukea, huolenpitoa ja hyväksyntää (Baumrind & Black, 1967), ja lämpimät vanhemmat välttävät ankaraa vanhemmuutta, jolle ominaista on rankaiseva tai halventava käyttäytyminen (Simons & Conger, 2007). Vanhemmuustyyli tutkimuksessa vanhemman lämpimyyttä on kuvattu myös käsitteillä hoiva, vastaanottavaisuus, hyväksyntä ja kiintymys (Barber, 2002). Kontrolli taas viittaa vanhemman tapoihin säännellä lapsen käyttäytymistä, esimerkiksi ilmaisemalla selkeät odotukset ja rajat käyttäytymiselle ja seuraamalla niiden toteutumista (Domenech Rodríguez ym., 2009; Soenens & Vansteenkiste, 2010), sekä tapoihin suhtautua lasten itsenäiseen ajatteluun ja toimintaan konfliktitilanteissa (Baumrind, 1966, 1971; Baumrind & Black, 1967). Kontrollin käsitettä on kuitenkin käytetty myös viittaamaan hieman toisenlaiseen kontrolliin eli hallitsevaan, painostavaan tai pakottavaan vanhemmuuteen, joka pyrkii hallitsemaan lasten tunteita, ajattelua ja käyttäytymistä (Soenens & Vansteenkiste, 2010).

Nykyiset näkemykset vanhemmuustyyleistä pohjautuvat Diana Baumrindin (1966) luomaan teoriaan, jossa hän määritteli lämpimyyden ja kontrolloivuuden perusteella kolme vanhemmuustyylin prototyyppiä eli auktoritatiivisen, autoritaarisen ja sallivan vanhemmuustyylin. Maccoby ja Martin (1983) laajensivat teoriaa edelleen esittelemällä lämpimyyden ja kontrolloivuuden avulla rakennettua nelikenttämallin (kuviot 1), jossa sallivasta vanhemmuustyylistä erotettiin laiminlyövä vanhemmuustyyli.

KUVIO 1. Vanhemmuustyylien nelikenttämalli (mukaillen Baumrind, 1966; Maccoby & Martin, 1983)

Lämmin ja kontrolloiva *auktoritatiivinen* vanhempi (kuvio 1) asettaa selkeät rajat, mutta ohjaa lasta rationaalisesti toimintaansa sanallisesti perustellen (Aunola, 2005; Baumrind, 1966; Maccoby & Martin, 1983). Tällainen vanhempi arvostaa lapsen itsenäistä tahtoa, mutta myös tottelevaisuutta (Baumrind, 1966). Auktoritatiivisen vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä lapsen myönteiseen psykososiaaliseen kehitykseen (Maccoby & Martin, 1983; Steinberg, 2001). Samoin kuin auktoritatiivinen, *autoritaarinen* vanhempi on myös kontrolloiva, mutta vanhemmuutta kuvaa matala lämpimyys (kuvio 1). Baumrindin (1966) mukaan tällainen vanhempi ei näe sanallista kommunikointia tärkeänä, sillä lapsen tulisi totella kyseenalaistamatta vanhempaa. Konfliktitilanteissa vanhempi pyrkii hillitsemään lapsen itsenäistä tahtoa voimakkailla keinoilla (Baumrind, 1966). Lämmin, mutta ei niin kontrolloiva *salliva* vanhempi (kuvio 1) taas antaa lapsen säädellä omaa toimintaansa, välttää itse kontrollin käyttämistä eikä kannusta tottelemaan ulkoisia normeja (Baumrind, 1966). Maccoby ja Martin (1983) erottivat Baumrindin (1966) sallivasta vanhemmuustyylistä *laiminlyövä*n vanhemmuustyylin, jossa korostuu matala toiminnan kontrolli, mutta myös matala

lämpimyys (kuvio 1). Tällaiset vanhemmat eivät ole sitoutuneita rooliinsa vanhempina eivätkä panosta lapsensa kanssa koettuun vuorovaikutukseen (Maccoby & Martin, 1983).

Vanhemman käyttämän kontrollin vaikutusta lapsen kehitykseen on tutkittu jo useiden vuosikymmenten ajan (Barber ym., 1994). Kontrollidimensio on havaittu liian laajaksi, jonka vuoksi sitä on vielä tarkennettu jakamalla kontrolli kahteen erilliseen dimensioon: behavioraaliseen kontrolliin ja psykologiseen kontrolliin (Aunola, 2005; Barber, 1996, 2002; Barber ym., 1994). Behavioraalinen kontrolli viittaa vanhempien käyttäytymiseen, jonka tarkoituksena on kontrolloida tai ohjata lapsen käyttäytymistä sääntöjen ja rajoitusten avulla esimerkiksi liittyen kodin vastuisiin, arkisiin toimiin ja käytöstapoihin (Barber, 2002; Barber ym., 1994; Soenens & Vansteenkiste, 2010). Psykologinen kontrolli taas viittaa kontrolliin, jolla pyritään vaikuttamaan lapsen ajatteluun, itsensä ilmaisuun, tunteisiin tai vanhempiin kiinnittymiseen (Barber, 2002; Barber ym., 1994). Vaikka vanhemmalla voi olla hyvä tarkoitus käyttäessään psykologista kontrollia, kuten lapsen huomion kiinnittäminen oman toimintansa seurauksiin, psykologinen kontrolli on nähty kontrolloinnin kielteisenä muotona (Barber, 1996).

Varhaisempi vanhemmuustyyliä koskeva tutkimus perustuu typologiseen näkemykseen vanhemmuudesta, jossa vanhemmuustyyliä jaetaan henkilöitä kuvaaviin kategorioihin (Aunola, 2005; kts. Baumrind, 1966; Maccoby & Martin, 1983). Sittemmin vanhemmuustyylien tutkimuksessa on vakiintunut niin sanottu dimensionaalinen lähestymistapa, jossa vanhemmuustyyliä määritellään kolmen vanhemmuuden ulottuvuuden, lämpimyuden, behavioraalisen kontrollin ja psykologisen kontrollin, avulla (Aunola, 2005; Galambos ym., 2003; Hannonen ym., 2019; Zarra-Nezhad ym., 2014). Vanhemmuustyyliä on tarkasteltu myös näiden dimensioiden yhdistelmien avulla (esim. Aunola & Nurmi, 2005; Galambos ym., 2003), jolloin vanhemmuustyyleistä voidaan saada monipuolisempi kuva. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vanhemmuustyyliä yksittäisinä dimensioina ja tutkitaan myös näiden dimensioiden yhdistelmiä eli yhdysvaikutuksia.

1.2 Psykososiaalinen hyvinvointi

Psykososiaalinen hyvinvointi voidaan määritellä yksilön kyvyksi säädellä tunteitaan ja käyttäytymistään sosiaalisissa ympäristöissä sekä ylläpitää sosiaalisia suhteita (Lobel ym., 2017; Tsang ym., 2012; Viholainen ym., 2014). Psykososiaalista hyvinvointia voidaan lähestyä joko haasteiden tai vahvuuksien kautta. Vahvuuksia kuvaa prososiaalinen käyttäytyminen, kun taas käyttäytymisen haasteet jaetaan usein sisään- ja ulospäin suuntautuviin haasteisiin (Aunola & Nurmi, 2005; Lobel ym., 2017; Zahn-Waxler ym., 2000). Psykososiaaliseen hyvinvointiin kuuluu myös taito ylläpitää kaverisuhteita (Lobel ym., 2017), joka voi kielteisessä muodossa tarkoittaa sekä muiden lasten torjutuksi tulemistä että kaverisuhteista vetäytymistä (Rubin & Coplan, 2004). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella taitoa ylläpitää kaverisuhteita vaan kiinnostus kohdistuu sisään- ja ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin sekä prososiaaliseen käyttäytymiseen.

Prososiaalinen käyttäytyminen määritellään käyttäytymiseksi, joka on suunnattu edistämään toisten hyvinvointia, kuten hoitaminen, auttaminen, jakaminen ja vapaaehtoistyö (Gupta & Thapliyal, 2015). Lasten toiminnassa prososiaalisuus saattaa näyttäytyä monella tapaa. Se voi olla arjessa tapahtuvaa toimintaa, kuten lelujen jakamista, suurempi ele, kuten loukkaantuneen tai vammautuneen henkilön auttaminen, tai hienotunteinen teko, kuten valehtelu toisen tunteiden säästämiseksi (Hammond ym., 2015). Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet luonnehditaan käyttäytymisenä, joka on haitallista ja häiritsevää muille (Zahn-Waxler ym., 2000), kuten aggressiivisuutta ja normeista piittaamattontta käyttäytymistä (Kovacs & Devlin, 1998). Ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita kuvaavat myös käsitteet viha, aggressio ja ilkivalta (Bornstein ym., 2018). Sisäänpäin suuntautuvissa käyttäytymisen haasteissa keskeistä on mielialojen ja tunteiden epätasapaino (Kovacs & Devlin, 1998), jolloin lapsen itseensä kohdistuvat negatiiviset tunteet, kuten suru, syyllisyys, pelko ja huoli, korostuvat (Zahn-Waxler ym., 2000). Nämä haasteet näyttäytyvät lapsella esimerkiksi vetäytyneisyytenä, pelkona, estyneisyytenä tai ahdistuneisuutena (Kovacs & Devlin, 1998). Sisäänpäin ja ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet

esiintyvät usein samanaikaisesti (Zahn-Waxler ym., 2000). Martel (2013) on kat-
sauksessaan todennut, että useissa tutkimuksissa on havaittu käyttäytymisen
haasteissa sukupuolten välisiä eroja niin, että pojilla esiintyy enemmän ulospäin
suuntautuvia käyttäytymisen haasteita, kun taas tytöillä korostuvat sisäänpäin
suuntautuvat käyttäytymisen haasteet.

Lasten käyttäytymisen haasteiden on nähty olevan suhteellisen pysyviä
(Hofstra ym., 2002; Marakovitz & Campbell, 1998; Sourander & Helstelä, 2005;
Zahn-Waxler ym., 2000) ja jatkuvan jossain muodossa jopa aikuisikään asti (Na-
rusyte ym., 2017). Narusyte ja kollegat (2017) esittävät, että lapsuudessa esiinty-
vät sisäänpäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet ilmenevät samanlaisina ai-
kuisuudessa, kun taas ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet muutta-
vat muotoaan lapsen aikuistuesssa. Sen sijaan Zahn-Waxler ja kumppanit (2000)
esittävät, että myös sisäänpäin suuntautuvat haasteet näyttävät erilaisina ai-
kuisuudessa verrattuna lapsuuteen, esimerkiksi ahdistuneisuus ja huoli lapsuu-
dessa usein edeltävät myöhempää masentuneisuushäiriötä. Vaikka masentuneet
aikuiset ovat usein raportoineet oireidensa alkaneen jo lapsuudessa, ei masen-
nuksen oleteta aina olevan lapsuudesta asti jatkuvaa (Zahn-Waxler ym., 2000).
Toisaalta haasteet voivat olla myös kasautuvia, sillä ahdistuksesta kärsivillä ai-
kuisilla on usein diagnosoitu lapsuudessa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiri-
öitä tai käytös- ja uhmakkuushäiriöitä (Kim-Cohen ym., 2003). Käyttäytymisen
haasteiden pysyvän luonteen vuoksi on tärkeää tunnistaa ja pyrkiä vaikuttamaan
lasten haasteisiin jo varhaisessa vaiheessa, sillä esimerkiksi lasten sääntöjen vas-
tainen käyttäytyminen vaikuttaa herkästi kielteisesti myöhempään toimintaan
aikuisena (Hofstra ym., 2002). Kuitenkin sisäänpäin suuntautuvien käyttäytymi-
sen haasteiden tunnistaminen voi olla haasteellista, sillä lapset saattavat hiljai-
sesti kärsiä oireistaan tai samaan aikaan ilmenevä ulospäin suuntautuvat käyt-
tämisen haasteet vievät huomion ahdistuksesta tai masennuksesta (Zahn-
Waxler ym., 2000).

1.3 Vanhemmuustyilien yhteydet psykososiaaliseen hyvinvointiin

Lämpimyyys. Vanhemman lämpimyydellä on nähty olevan myönteisiä vaikutuksia lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin. Lapsilla, joiden vanhemmat ovat lämpimiä, on havaittu vähemmän sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Johnson & Greenberg, 2013). Chenin ja kollegoiden (2000) tutkimuksessa äidin lämpimyyden havaittiin vahvistavan lapsen itsetuntoa ja vähentävän yksinäisyyden tunteita ja masentuneisuusoireita, ja isän lämpimyyden puolestaan todettiin vähentävän lapsen aggressiota. Lisäksi vanhemman vähäinen lämpimyyys on nähty riskitekijäksi lapsen myöhemmille ahdistus- ja masennusoireille (Yap ym., 2014). Klevensin ja Hallin (2014) mukaan vanhemman lämpimyyys puolestaan oli yhteydessä nuoren vähäisempiin ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin. Vanhemman lämpimyyys on nähty yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi esimerkiksi lapsen ilkeiden vähentämisessä, ja toisaalta lämpimyyden puuttuminen lisää lapsen ilkeistä käytöstä (Hoeve ym., 2009).

Vanhemman lämpimyyden ja lapsen käyttäytymisen haasteiden on nähty olevan vastavuoroisessa suhteessa. Lansfordin ja kollegoiden (2018) tutkimuksessa vanhemman korkea lämpimyyys oli negatiivisesti yhteydessä lapsen ulospäin ja sisäänpäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin vuoden päästä, ja toisaalta sisäänpäin ja ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet ennustivat vähäisempää vanhemman lämpimyyttä. Samanlaiseen tulokseen päätyi myös Hipwell kollegoineen (2008) havaitessaan, että äidin matala lämpimyyys ennusti tyttöjen masennusoireiden ja ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteiden kasvua, ja toisaalta lasten käyttäytymisen haasteet vähensivät äidin lämpimyyttä myöhemmin.

Vanhemman lämpimyyden merkitys lapsen psykososiaalisessa hyvinvoinnissa on havaittu enemmän haasteita vähentäen, mutta myös lapsen vahvuuksia on tutkittu. Vanhemman lämpimyyden ja lapsen prososiaalisen käyttäytymisen on havaittu olevan positiivisesti yhteydessä toisiinsa sekä suoraan (Pastorelli ym., 2016; Zarra-Nezhad ym., 2020) että epäsuorasti esimerkiksi lapsen tempera-

mentin kautta (Laible ym., 2017). Vanhemman lämpimyys myös tyypillisesti lisää nuoren halukkuutta kertoa vanhemmalle hänen elämänsä koskevista asioista, mikä taas vähentää nuoren haastavaa käyttäytymistä, kuten päihteiden käyttöä ja aggressiivista käytöstä (Klevens & Hall, 2014). Pitkittäistutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että lapsen prososiaalinen käyttäytyminen lisää vanhemman lämpimyyttä (Pastorelli ym., 2016; Zarra-Nezhad ym., 2020), mutta Pastorelli ja kollegat (2016) eivät havainneet vanhemman lämpimyden lisäävän lapsen prososiaalista käyttäytymistä.

Vanhemmuudessa ilmenevä kontrolli. Vanhemmuudessa ilmenevän kontrollin vaikutusta lapsen käyttäytymiseen on tutkittu paljon, ja sen on todettu olevan tärkeää lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin kannalta. On nähty, että lapsen kannalta suotuisan kontrollin puuttuminen, eli liian vähäinen rajojen asettaminen tai liian ankara tai ristiriitainen rajoittaminen, voi lisätä ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Davies & Cummings, 1994). Myös ”sallivan vanhemmuuden”, jossa korkea lämpimyys yhdistyy matalaan kontrolliin, on perinteisesti nähty lisäävän lapsen ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Maccoby & Martin, 1983). Toisaalta myös vanhemman liiallinen kontrollointi voi aiheuttaa ahdistuksen tunteita lapsella (Rork & Morris, 2009). Positiivisen vanhemmuuden, joka on yhdistelmä lämpimyyttä ja rajojen asettamista, on nähty vähentävän sekä lapsen sisäänpäin että ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Serbin ym., 2015) ja olevan positiivisesti yhteydessä lapsen prososiaaliseen käyttäytymiseen (Carlo ym., 2018).

On kuitenkin tärkeää huomata, että vanhemmuudessa ilmenevän kontrollin eri muodot voivat näkyä eri tavoin lapsen kehityksessä. Psykologisen kontrollin on havaittu lisäävän lapsen sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Barber ym., 1994, Pettit ym., 2001), kun taas behavioraalisen kontrollin on nähty vähentävän sekä sisäänpäin (Barber ym., 1994; Galambos ym., 2003) että ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Barber ym., 1994; Galambos ym., 2003; Hoeve ym., 2009; Pettit ym., 2001). Behavioraalisen kontrollin ja käyttäytymisen haasteiden välinen yhteys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen, sillä vaikka behavioraalinen kontrolli näyttäisi ajan kuluessa vähentävän ulospäin

suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Galambos ym., 2003), joissakin tutkimuksissa on myös saatu ristiriitaisia tuloksia siitä, kuinka vanhemmat reagoivat lapsensa haasteisiin. Esimerkiksi Pettitin ja kollegoiden (2001) tutkimuksessa lapsen ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet johtivat vanhemman matalampaan behavioraaliseen kontrolliin. Toisaalta on havaittu, että lapsen ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet lisäävät vanhemman käyttämää behavioraalista kontrollia (Zarra-Nezhad ym., 2020). Vanhemman behavioraalisen kontrollin on todettu vähentävän lapsen ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita ainoastaan silloin kun psykologisen kontrollin taso on matala (Aunola & Nurmi, 2005). Lisäksi Galambos tutkimusryhmineen (2003) havaitsi, että kun vanhemmuudessa yhdistyvät korkea behavioraalinen kontrolli ja korkea psykologinen kontrolli, se voi lisätä lapsen ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita.

Psykologisen kontrollin on perinteisesti ajateltu olevan haitallista lapsen itseään koskevalle käsitykselle sen manipuloivan ja kontrolloivan luonteen takia ja sen vuoksi lisäävän sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (kts. katsaus Barber, 1996). Psykologisen kontrollin onkin havaittu olevan positiivisesti yhteydessä sekä ulospäin (Stone ym., 2002; Stone ym., 2013) että sisäänpäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin (Stone ym., 2002; Stone ym., 2013) erikäisillä lapsilla ja eri kulttuureissa (ks. katsaus Hart ym., 2003). Aunolan ja kollegoiden (2013) tutkimuksessa havaittiin, että vanhemman psykologinen kontrolli oli positiivisesti yhteydessä lapsen kielteisiin tunteisiin. Tarkasteltaessa yhteyksiä päiväkohtaisesti, huomattiin, että vanhemman psykologinen kontrolli johti lapsen kielteisten tunteiden lisääntymiseen seuraavana päivänä ja toisaalta lapsen kielteiset tunteet saivat vanhemman vähentämään psykologista kontrollia seuraavana päivänä. Aunola tutkimusryhmineen (2013) uskoo, että vanhemmat vähentävät psykologista kontrollia huomatessaan sen kielteisen vaikutuksen lapsen tunteisiin. Toisenlaisen tuloksen saivat Soenens ja kollegat (2008) tutkimuksessaan, jossa vanhempien psykologinen kontrolli lisäsi nuorten kokemaa masentuneisuutta, mutta nuoren masentuneisuus myös lisäsi vanhempien psykologista kontrollia jatkossa.

Vanhemman kontrollin ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välillä ei kuitenkaan ole aina löydetty merkitseviä suoria yhteyksiä. Yhteyksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä onkin tutkittu paljon interaktioanalyysissä. Vanhemman psykologisen kontrollin ja käyttäytymisen haasteiden väliseen yhteyteen on nähty vaikuttavan esimerkiksi lapsen temperamentti (Morris ym., 2002), sosiaalinen vetäytyminen (Zarra-Nezhad ym., 2020), erityistarpeet (Holmbeck ym., 2002), vertaissuhteet (Galambos ym., 2003) lapsen sukupuoli (Holmbeck ym., 2002; Rork & Morris, 2009) ja perheen varallisuus (Hipwell ym., 2008). Myös vanhemmuustyyli dimensioiden yhdysvaikutuksia on tutkittu (esim. Aunola & Nurmi, 2005; Galambos ym., 2003). Aunola ja Nurmi (2005) ovatkin esittäneet, että vanhemmuustyyli dimensiot riippuvat toisistaan. He havaitsivat, että korkean lämpimyden esiintyessä vanhemmuudessa samanaikaisesti matalan psykologisen kontrollin kanssa, lapsen ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet vähenivät. Äidin korkea lämpimyyden yhdessä korkean psykologisen kontrollin kanssa taas voi lisätä sekä sisäänpäin että ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita lapsilla (Aunola & Nurmi, 2005).

Sosiodemografiset tekijät. Useissa tutkimuksissa on löydetty tukea vanhempien sosioekonominen aseman ja vanhemmuuden laadun väliselle yhteydelle. Korkeamman sosioekonomisen taustan omaavat vanhemmat ovat tyypillisesti hyväksyvämpiä, kannustavampia keskustelemaan säännöistä ja käyttävät vähemmän rangaistuksia, kun taas matalamman sosioekonomisen taustan omaavat vanhemmat ovat todennäköisemmin kontrolloivampia, rajoittavampia ja ankarampia (kts. katsaus Hill ym., 2007). Sosiodemografisten tekijöiden, kuten sosioekonomisen aseman (Serbin ym., 2015), etnisyyden (Hipwell ym., 2008; Pardini ym., 2008; Stone ym., 2002) ja perheen varallisuuden (Hipwell ym., 2008; Shaw ym., 2000; Vreeland ym., 2019), merkitystä vanhemmuustyylielle on tarkasteltu uudemmissa tutkimuksissa. Esimerkiksi perheen varallisuuden on havaittu olevan negatiivisesti yhteydessä laiminlyövään vanhemmuustyyliin (Vreeland ym., 2019). Lisäksi sosioekonomisen aseman on todettu olevan positiivisesti yhteydessä äidin behavioraaliseen kontrolliin (Pettit ym., 2001) sekä negatiivisesti yhteydessä psykologiseen kontrolliin (Zarra-Nezhad ym., 2020). Isillä

taas korkeampi sosioekonominen asema on yhdistetty korkeampaan lämpimyyteen (Zarra-Nezhad ym., 2020).

Reiss (2013) on katsauksessaan todennut sosioekonomisten tekijöiden olevan yhteydessä lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin sekä käyttäytymisen haasteisiin. Osassa tutkimuksista perheen matalan sosioekonomisen taustan on todettu ennustavan vahvemmin lasten ulospäin suuntautuvia kuin sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita (Amone-P'Olak ym., 2008; Boyle & Lipman, 2002; Davis ym., 2010), kun taas osassa perheen matala sosioekonominen tausta on ollut vahvemmin positiivisesti yhteydessä sisäänpäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin (Wight ym., 2006). Tämän lisäksi myös muut sosiodemografiset tekijät, kuten yksinhuoltajuus ja naapurusto, on todettu vahvoiksi ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden ennustajiksi (Boyle & Lipman, 2002).

Tässä tutkimuksessa sosioekonomista asemaa tarkastellaan vanhemman koulutustaustan kautta. Reiss (2013) on katsauksessaan todennut matalan koulutustaustan olevan merkityksellisempi selittäjä lapsen mielenterveysongelmille, kuin esimerkiksi vanhemman työttömyys tai matala ammatillinen asema. Vreelandin ja kumppaneiden (2019) mukaan matala koulutustausta oli todennäköisemmin yhteydessä ankaraan tai laiminlyövään vanhemmuustyyliin. Myös Lansford kollegoineen (2018) sai suuntaa antavia tuloksia, joiden mukaan mitä korkeammin koulutettuja vanhemmat ovat, sitä lämpimämpiä ja vähemmän kontrolloivia he ovat ja sitä vähemmän heidän lapsillaan esiintyy sekä ulos- että sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita.

Tutkimuksia sosioekonomisten tekijöiden muuntavasta vaikutuksesta vanhemmuustyylien ja psykososiaalisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen ei juuri-kaan ole huolimatta siitä, että sosioekonomisten tekijöiden on havaittu olevan yhteydessä sekä vanhemmuustyyliin että lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin. Shaw ja kollegat (2000) ovat esittäneet, että matala varallisuus ja asuinalueiden sosiodemografiset riskitekijät, kuten köyhtyneet asuinolot, korkea rikollisuus ja rajalliset tukipalvelut, voivat pahentaa vanhempien toiminnan vaikutusta lapsen ongelmakäyttäytymiseen. Lisäksi Webster-Strattonin ja Hammondin

(1998) vähävaraisia perheitä koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että vanhemman lämpimyys toimi suojaavana tekijänä lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehittymiselle. Toisaalta on myös mahdollista, että vanhemman matala sosioekonominen asema heikentää vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Hipwell ja kumppanit (2008) vahvistivat tätä ajatusta havaitessaan, että perheen köyhyydellä oli muuntava vaikutus vanhemman lämpimyuden ja lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden väliseen yhteyteen. Vanhemman lämpimyydellä ei ollut vaikutusta tyttöjen käyttäytymisen haasteisiin niissä perheissä, jotka luokiteltiin köyhiksi. Vanhemman korkea lämpimyys kuitenkin vähensi tyttöjen käyttäytymisen haasteita niissä perheissä, joita ei luokiteltu köyhiksi.

1.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten äidin vanhemmuustyyli ovat yhteydessä lasten psykososiaaliseen hyvinvointiin 1. luokalla sekä miten ne ovat yhteydessä psykososiaalisen hyvinvoinnin kehitykseen ensimmäiseltä toiselle luokalle. Tutkimuksessa tarkastellaan kolmea vanhemmuustyyli dimensiota (äidin lämpimyys, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli) sekä näiden ulottuvuuksien interaktioita. Tutkimme myös äidin koulutustaustan muuntavaa vaikutusta vanhemmuustyylien ja psykososiaalisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten äidin vanhemmuustyyli ovat yhteydessä lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin 1. ja 2. luokalla?
2. Muuntaako äidin koulutustausta vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimusaineisto

Tämä tutkimus on osa laajempaa Teacher and Student Stress and Interaction in Classroom (TESSI) -tutkimushanketta (Lerkkanen & Pakarinen, 2016–2022), jonka tarkoituksena on tarkastella opetustyön kuormittavuutta, opettajien ja oppilaiden hyvinvointia ja luokassa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Tämän tutkimuksen ensimmäistä luokkaa koskeva aineistonkeruu tapahtui keväällä 2018, jolloin koko tutkimukseen osallistui 54 ensimmäisen luokan opettajaa, 865 oppilasta ja 576 vanhempaa kahdeksalta paikkakunnalta Keski-Suomesta. Tutkimuksen toisen osa-aineiston keruu tapahtui keväällä 2019 oppilaiden ollessa toisella luokalla, jolloin tutkimukseen osallistui 51 opettajaa, 710 oppilasta ja noin 400 vanhempaa.

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty vanhemmilta ja opettajilta kyselylomakkeilla, joissa opettajia pyydettiin arvioimaan lapsen psykososiaalista hyvinvointia ja vanhempia pyydettiin vastaamaan vanhemmuustyylejään koskeviin kysymyksiin. Ennen tutkimuksen aloittamista, yliopiston eettiseltä toimikunnalta pyydettiin eettinen ennakoarviointi. Ensimmäisessä vaiheessa (2017–2018) tutkimukseen osallistuvilta paikkakunnilta kartoitettiin 1. luokan opettajat ja toisessa vaiheessa (2019) 2. luokan opettajat, jotka olivat halukkaita osallistumaan laajempaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuvista luokista lähestyttiin jokaisen oppilaan vanhempia ja pyydettiin suostumusta lapsen sekä vanhempien osalta tutkimukseen osallistumiseen. Tähän tutkimukseen osallistuivat oppilaat, joiden vanhempi antoi lapselle luvan osallistua tutkimukseen, ja vanhemmat, jotka halusivat itse osallistua tutkimukseen. Suostumuksen antaneille vanhemmille lähetettiin postitse täytettävä kyselylomake, jossa kartoitettiin muun muassa kotiympäristön taustatekijöitä ja vanhemmuutta. Tulosten yleistettävyyden vuoksi tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vain äitejä, koska suurin osa vanhempien kyselylomakkeen täyttäjistä oli äitejä (1. lk 517 äitiä, 63 isiä; 2. lk 398 äitiä, 52 isiä). Lopullinen otos muodostui niistä oppilaista, joiden kohdalla

sekä äiti että opettaja oli vastannut kyselyyn (1. lk 441–516 oppilasta; 2. lk 309–401 oppilasta). Oppilaista poikia oli 1. luokalla 227–267 ja 2. luokalla 145–197 ja tyttöjä oli 1. luokalla 212–247 ja 2. luokalla 164–202.

2.2 Mittarit ja muuttujat

Äidin vanhemmuustyylit. Äidin vanhemmuustyylejä tarkasteltiin Block's Child-Rearing Practices Report (CRPR; Roberts ym., 1984) -mittarin suomenne- tulla versiolla (Aunola & Nurmi, 2005). Äitejä pyydettiin vastaamaan vanhem- muustyylejä kartoittavaan 19 väittämään asteikolla 1-5 (1 = Ei sovi minuun juu- rikaan, 5 = Sopii minuun erittäin hyvin). Väittämistä muodostettiin kolme eri vanhemmuustyyli- dimensioita kuvaavaa keskiarvosummamuuttujaa. Lämpimyyttä (1. lk $\alpha = .78$; 2. lk $\alpha = .79$) koski 11 väittämää, kuten *"Tiedän, mitä lapseni ajattelee"*. Behavioraalista kontrollia (1. lk $\alpha = .66$; 2. lk $\alpha = .67$) kuvasi viisi väittä- mää, esimerkiksi *"Kun olen suuttunut lapselleni, näytän sen myös"*, kun taas psyko- logista kontrollia (1. lk $\alpha = .71$; 2. lk $\alpha = .73$) mitattiin neljällä väittämällä, ku- ten *"Lapseni tulee tietää, miten paljon uhraudun hänen vuokseen"*.

Lasten psykososiaalinen hyvinvointi. Lasten psykososiaalisen hyvinvoin- nin mittaamiseen käytettiin Strengths and Difficulties Questionnaire -kyselyä (SDQ), jonka avulla kartoitetaan lapsen psykososiaalista hyvinvointia sekä vah- vuuksien että vaikeuksien kautta (Koskelainen ym., 2001). Tässä tutkimuksessa luokanopettajia pyydettiin arvioimaan 25 väittämää asteikolla 1-3 (1 = Ei päde, 2 = Pätee jonkin verran, 3 = Pätee varmasti). Väittämät koskivat viittä oppilaan psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-aluetta eli yliaktiivisuutta, käyttäytymison- gelmia, tunne-elämän oireita, kaverisuhteiden ongelmia ja prososiaalisuutta (Goodman, 2001). Tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu kaverisuhteiden ongelmia, joten neljästä muusta osa-alueesta muodostettiin keskiarvosummamuuttujat. Prososiaalisuutta mitattiin viidellä väittämällä, kuten *"Ota muiden tunteet huo- mioon"*. Yliaktiivisuutta kuvattiin viidellä väittämällä, kuten *"Helposti häiriintyvä, mielenkiinto harhailee"*. Myös käyttäytymisongelmia koskevia väittämiä oli viisi,

kuten *"Varastaa kotoa, koulusta tai muualta"*. Yliaktiivisuutta ja käyttäytymisongelmia koskevat väittämät yhdistettiin kuvaamaan ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita. Ennen summamuuttujan muodostamista kolme ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden väittämää käännettiin samansuuntaiseksi muiden väittämien kanssa, kuten *"On yleensä tottelevainen, tavallisesti tekee niin kuin aikuinen käskee"*. Tunne-elämän oireet kuvasivat sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita ja niitä mitattiin viidellä väittämällä, esimerkiksi *"Hänellä on monia huolia, näyttää usein huolestuneelta"*. Keskiarvosummamuuttujien reliabiliteetit eli Cronbachin alfa olivat kahdessa mittapisteessä seuraavat: prososiaalisuus (1. lk $\alpha = .81$; 2. lk $\alpha = .84$), sisäänpäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet (1. lk $\alpha = .75$; 2. lk $\alpha = .74$) ja ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet (1. lk $\alpha = .89$; 2. lk $\alpha = .88$)

Äidin koulutustausta. Äidin koulutustausta oli järjestysasteikollinen muuttuja asteikolla 1-7, joka luokiteltiin viisiluokkaiseksi muuttujaksi yhdistämällä keskenään vastausvaihtoehdot ala- ja yläpäässä, sillä muuttujan kummasakin ääripäässä oli vähän vastauksia. Analyyseissä käytetyn muuttujan luokat olivat: 1 = Ei ammatillista koulutusta tai työllisyys- tai ammatillisia kursseja (vähintään 4 kk), 2 = Ammatillinen koulutus (esim. kauppakoulu), 3 = Opistotasoinen koulutus (esim. tekninen opisto), 4 = Ammattikorkeakoulu, 5 = Yliopisto/korkeakoulu tai yliopistollinen jatkotutkinto (lisansiaatti, tohtori).

Sukupuoli. Taustamuuttujana analyyseissä käytettiin myös lapsen sukupuolta (1 = tyttö, 2 = poika). Sukupuolimuuttuja koodattiin analyysijä varten uudelleen seuraavasti: 0 = tyttö tai 1 = poika.

2.3 Aineiston analyysi

Analyysi suoritettiin IBM SPSS Statistics 26 -ohjelmistolla. Käytettyjen muuttujien keskiarvot, -hajonnat ja korrelaatiot on esitetty Taulukossa 1. Alkutarkastelut toteutettiin tarkastelemalla muuttujien vinoutta ja huipukkuutta, jonka jälkeen niitä tarkasteltiin myös Kolmogorov-Smirnov-testillä. Tarkastelun perusteella muuttujien normaalisuusoletus ei toteutunut, joten varsinaisissa analyyseissa

käytettiin parametrittomia menetelmiä. Korrelaatiotarkastelut tehtiin parametrittomalla Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella ja hierarkkisessa regressioanalyysissä käytettiin Bootstrap-estimointia, joka sopii regressioanalyysin tulkintaan silloin, kun muuttujat eivät ole normaalisti jakautuneita (Tähtinen ym., 2020).

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkasteltiin äidin vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin yhteyksiä 1. luokalla hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin avulla, jossa riippuvina muuttujina olivat psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueet (erillisessä malleissa prososiaalisuus, sisäänpäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet ja ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet) ja riippumattomina muuttujina vanhemmuustyyli dimensiot (lämpimyys, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli) ja niiden interaktiot. Taustamuuttujan eli lapsen sukupuolen vaikutus kontrolloitiin, sillä korrelaatiotarkasteluissa sen nähtiin korreloivan prososiaalisuuden ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kanssa. Lisäksi tutkittiin, ennustaako 1. luokalla mitatut äidin vanhemmuustyyli lapsen psykososiaalista hyvinvointia myöhemmin 2. luokalla. Tätä tarkastelua varten muodostettiin regressiomallit, joissa riippuva muuttuja (psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueet) oli mitattu 2. luokan keväällä ja riippumattomat muuttujat 1. luokan keväällä. Näissä malleissa kontrolloitiin myös kunkin riippuvan muuttujan taso 1. luokalla. Ensimmäisellä askelmalla hierarkkisiin regressiomalleihin lisättiin kontrolloitavat muuttujat (sukupuoli tai sukupuoli ja psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueen taso 1. luokalla), toisella askelmalla lisättiin vanhemmuustyyli dimensiot ja kolmannella askelmalla vanhemmuustyylien interaktio-termit. Jokainen interaktio-termini lisättiin malliin omalla askelmallaan, jotta voitiin tarkastella kunkin yhdysvaikutuksen erillistä selitysosuutta. Interaktio-terminien käytön vuoksi sekä riippumattomat että riippuvat muuttujat standardoitiin. Hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin mallit on esitelty taulukoiden 3, 4 ja 5 askelmilla 1 ja 2.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tutkittiin äidin koulutustaustan muuntaavaa vaikutusta äidin vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoin-

nin välisiin yhteyksiin. Tätä tutkittiin hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä. Analyysiä varten muodostettiin koulutustaustan ja vanhemmuustyylien interaktiotermit standardoiduista muuttujista. Näiden mallien ensimmäinen ja toinen askelma vastasivat muuten edellä esitettyjä malleja, mutta kolmannella askelmalla lisättiin äidin koulutustaustamuuttuja ja neljännellä askelmalla koulutustaustan ja vanhemmuustyylien interaktiotermit. Nämä hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin mallit ovat esitelty taulukoiden 3, 4 ja 5 askelmilla 3–6. Merkitsevän interaktiotermin tulkitsemiseksi piirrettiin standardoimattomien betakertoimien avulla regressiosuorat, jotka kuvaavat koulutustaustan ja vanhemmuustyylin interaktiota.

2.4 Eettiset ratkaisut

Tämän tutkimuksen tekemisessä on sitouduttu noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kuvaamia eettisen tutkimuksen periaatteita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Tutkimuksen teossa on huomioitava sekä tiedon luotettavuutta ja tarkistettavuutta että tutkittavien ihmisarvoa ilmentävät normit, jotka ihmistieteissä perustuvat tutkimuksesta aiheutuvaan hyötyyn, vahingon välttämiseen, tutkittavien autonomian kunnioittamiseen sekä yksityisyyden turvaamiseen (Kuula, 2015). Tutkimuksen eettiset periaatteet huomioidaan niin tutkimuksen eri vaiheissa kuin tulosten esittelyssäkin (Tähtinen ym., 2020). Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty laajemman TESSI-hankkeen yhteydessä, joka on saanut ennen tutkimuksen toteuttamista myönteisen ennakoarvioinnin Jyväskylän yliopiston eettiseltä toimikunnalta. Tutkimuksen toteuttamisen eettinen tarkastelu on erittäin tärkeää, sillä tutkimukseen osallistui alaikäisiä lapsia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Tällaisen aineiston käsittely, joka sisältää tietoa lasten psykososiaalisesta hyvinvoinnista ja vanhemmuudesta, vaatii tutkijoilta erityistä huolellisuutta ja tutkittavien yksityisyyden suojelemista. Tutkimuksesta ei ole koitunut mitään haittaa eikä merkittävää hyötyä tutkittaville. Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty aiempina lukuvuosina tutkimusavustajien toimesta, joten tämän tutkimuksen tekijät eivät ole keränneet itse aineistoa

eikä heillä ole täten minkäänlaista suhdetta tutkittaviin. Tutkimuksen tekijät ovat kuitenkin kuluneen lukuvuoden aikana osallistuneet laajemman tutkimuksen vastaavaan aineistonkeruuseen, joten tutkimusaineisto ja aineistonkeruun periaatteet ovat heille sitä kautta tuttuja. Tutkimuksen tekijät ovat perehtyneet huolella tilastollisiin analyysimenetelmiin ja niiden vaatimiin oletuksiin. He ovat pyrkineet raportoimaan analyysin vaiheet ja tutkimuksen tulokset huolellisesti.

Tutkimuseettisten periaatteiden mukaan tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavat voivat tehdä vapaaehtoisen päätöksen osallistumisestaan tutkimukseen vasta, kun heillä on riittävästi tietoa siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen heiltä vaatii (Kuula, 2015). Tähän tutkimukseen osallistujilta on pyydetty kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta, jonka yhteydessä heille on annettu kattavasti tietoa tutkimuksesta, aineiston säilyttämisestä ja käsittelystä sekä muista tutkimukseen liittyvistä asioista. Tutkimukseen osallistuminen on ollut täysin vapaaehtoista, ja tutkittaville on kerrottu mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa missä vaiheessa tahansa ilman mitään seuraamuksia. Lainsäädännöllisesti lapset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen (Kuula, 2015), jonka vuoksi tutkimuksen kohteina olevien lasten tutkimukseen osallistumisesta on pyydetty suostumus heidän vanhemmiltaan. Tämän lisäksi lasten autonomiaa kunnioittaen myös lapsilla on ollut oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen heidän kanssaan tehtyjen yksilö- ja ryhmätehtävien yhteydessä ja keskeyttää siten tutkimukseen osallistuminen ilman seuraamuksia.

Ihmiseen kohdistuva tutkimus edellyttää usein tutkittavien henkilötietojen käsittelyä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019), ja tutkittavilla on oikeus päättää itseään koskevien tietojen käytöstä ja säilytyksestä sekä saada tutkimuksen tekijöiltä suojaa tutkimussuhteen aikana (Kuula, 2015). Tutkittavien yksityisyyttä on suojattu tämän tutkimuksen aikana monin tavoin. Aineistoa on käsitelty vastuullisesti, huolellisesti ja luottamuksellisesti niin, että tutkittavien yksityisyyden suoja säilyy, ja tutkittavilla on ollut tieto, mihin heidän henkilötietojaan käytetään. Tutkittavien tunnistetiedot tulee hävittää aineistosta heti, kun ne

eivät ole olleet tutkimuksen toteuttamiselle tarpeellisia (Kuula, 2015). Tämän tutkimuksen aineistosta on poistettu kaikki tutkittavien tunnistetiedot, jonka jälkeen tutkittavia on kuvattu 6-numeroisilla tunnistekoodeilla. Tunnistekoodia vainta, joka yhdistää tunnistenumerot ja tutkittavien henkilötiedot, säilytetään tietoturvallisesti yliopiston verkkolevyllä ja se hävitetään 10 vuoden kuluttua tutkimuksen päättymisestä. Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopiston tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti salasanasuojatulla yliopiston verkkolevyllä, eikä aineistoa ole käsitelty julkisilla internet-yhteyksillä. Tutkimuksen tekijät ovat sitoutuneet hävittämään heillä käytössään olevan aineiston tutkielman valmistuttua.

3 TULOKSET

Tutkimuksessa käytettyjen muuttujien keskiarvot (Ka), keskihajonnat (Kh) ja otoskoot (N) on esitetty taulukossa 1. Keskiarvojen perusteella psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueista lapsilla esiintyi eniten prososiaalisuutta sekä 1. että 2. luokalla. Käyttäytymisen haasteita esiintyi aineistossa selkeästi näitä vähemmän, ja niistä sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita esiintyi aineistossa vähiten. Myös sisäänpäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden keskihajonta oli kaikista psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueista pienin. Tyttöillä prososiaalisuutta ja sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita esiintyi koko otoksen keskiarvoa enemmän ja ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita puolestaan esiintyi koko otoksen keskiarvoa vähemmän. Pojilla tulos oli päinvastainen psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueiden osalta.

TAULUKKO 1. Muuttujien keskiarvot (*Ka*), keskihajonnat (*Kh*) ja otoskoot (*N*) 1. ja 2. luokalla.

	Asteikko	Tytöt						Pojat						Kaikki					
		1. lk			2. lk			1. lk			2. lk			1. lk			2. lk		
		<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>	<i>Ka</i>	<i>Kh</i>	<i>N</i>
Psykososiaalinen hyvinvointi																			
Prososiaalisuus	1-3	2.43	.46	221	2.51	.44	170	2.16	.47	235	2.21	.52	152	2.29	.49	458	2.37	.50	322
Sisäänpäin suuntautuvat	1-3	1.22	.32	220	1.17	.28	169	1.16	.28	235	1.15	.27	151	1.19	.30	457	1.16	.28	320
Ulospäin suuntautuvat	1-3	1.23	.34	219	1.21	.30	171	1.53	.43	235	1.47	.43	151	1.39	.42	456	1.33	.39	322
Vanhemmuustyyli																			
Lämpimyys	1-5	4.36	.35	246	4.29	.38	198	4.32	.38	264	4.32	.37	195	4.34	.36	512	4.31	.38	393
Behavioraalinen kontrolli	1-5	3.54	.49	242	3.49	.50	198	3.64	.55	259	3.52	.55	197	3.59	.53	503	3.50	.53	395
Psykologinen kontrolli	1-5	2.52	.67	246	2.54	.67	199	2.59	.64	263	2.62	.61	196	2.56	.66	511	2.58	.64	395
Äidin koulutustausta	1-5	3.61	1.29	247	3.59	1.31	202	3.42	1.29	267	3.50	1.29	199	3.51	1.29	516	3.55	1.30	401

Ka = keskiarvo, *Kh* = keskihajonta, *N* = Otoskoko

Vanhemmuustyylien osalta äidin lämpimyden keskiarvot olivat yli asteikon keskimmäisen arvon, eli äidit raportoivat olevansa suhteellisen lämpimiä sekä ensimmäisellä että toisella mittauskerralla. Myöskin lämpimyden keskihajonnat olivat pieniä, eli äidin lämpimydessä ei ollut kovin paljon vaihtelua. Äidit raportoivat psykologista kontrollia vanhemmuustyyleistä vähiten, mutta keskihajonnat olivat suuria kummassakin mittapisteessä. Ensimmäisellä luokalla tutkimukseen osallistuneissa äideissä oli eniten ammatillisen koulutuksen omaavia, kun taas toisella luokalla korkeakoulututkinnon suorittaneita. Vähiten kumpanakin vuonna oli äitejä, joilla ei ollut ammatillista koulutusta tai äitejä, jotka olivat käyneet vain työllisyys- tai ammatillisia kursseja.

Psykososiaalisen hyvinvoinnin ja äitien vanhemmuustyylien yhteyksien alustavat tarkastelut toteutettiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla (ks. taulukko 2). Äidin lämpimyys korreloi lapsen prososiaalisuuden kanssa 1. luokalla ($r = .130, p = .006$) ja lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kanssa molemmissa mittapisteissä (1.lk $r = -.128, p = .007$; 2.lk $r = -.191, p = .008$). Sekä äidin behavioraalinen kontrolli ($r = .136, p = .004$) että psykologinen kontrolli ($r = .096, p = .041$) korreloivat lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kanssa 1. luokalla.

TAULUKKO 2. Muuttujien väliset korrelaatiot (Spearmanin korrelaatiokerroin).

		Prososiaalisuus		Sisäänpäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet		Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet		Äidin koulutustausta		Lapsen sukupuoli
		1. lk	2. lk	1. lk	2. lk	1. lk	2. lk	1. lk	2. lk	
Lämpimyys	1. lk	.130**	.124	-.055	-.106	-.128**	-.191*	.067	.065	-.067
	2. lk	.102	.087	.055	-.064	-.075	-.096	.033	.091	.027
Behavioraalinen kontrolli	1. lk	.006	.005	-.054	-.004	.136**	.031	-.052	.027	.108*
	2. lk	-.055	-.035	-.007	-.027	.148*	.090	.009	-.039	.034
Psykologinen kontrolli	1. lk	-.008	-.114	-.007	.035	.096*	.043	-.125**	-.028	.043
	2. lk	-.008	-.060	-.099	.020	-.076	.100	.075	-.096	.077
Koulutustausta	1. lk	.049	.028	-.084	-.126	-.192***	-.248***	1	.960***	-.078
	2. lk	.027	.041	-.086	-.077	-.238***	-.276***	.960***	1	-.040
Sukupuoli ¹		-.269***	-.296***	-.091	-.034	.399***	.351***	-.078	-.040	1

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** $p < .001$; ¹ 0 = tyttö, 1 = poika.

Mikään analyysissä käytetyistä muuttujista ei korreloinut lapsen sisäänpäin suuntautuvien haasteiden kanssa. Taustamuuttujista lapsen sukupuoli korreloi lapsen prososiaalisuuden (1. lk $r = -.269, p < .001$; 2. lk $r = -.296, p < .001$) ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kanssa (1. lk $r = .399, p < .001$; 2. lk $r = .351, p < .001$). Lisäksi äidin koulutustausta korreloi sekä ensimmäisellä että toisella luokalla mitattujen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kanssa (1. lk $r = -.192, p < .001$; 2. lk $r = -.276, p < .001$).

3.1 Äidin vanhemmuustyylien yhteydet lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tutkittiin äidin vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin avulla, jonka tulokset on esitetty taulukoissa 3 ja 4. Tarkasteltaessa sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita vanhemmuustyyliet eivät selittäneet sisäänpäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden vaihtelua tilastollisesti merkitsevästi, joten sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita koskevat mallit jätettiin raportoinnin ulkopuolelle. Vanhemmuustyylien yhdysvaikutuksia eli interaktioita testattaessa havaittiin, että vanhemmuustyylien interaktiot eivät lisänneet regressiomallien selitysosuuksia tilastollisesti merkitsevästi, joten interaktiot jätettiin pois lopullisista malleista.

TAULUKKO 3. Äidin koulutustaustan muuntava vaikutus vanhemmuustyylien ja lasten psykososiaalisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen 1. luokalla hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä tarkasteltuna.

1. lk	Prososiaalisuus			Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet		
	β	R^2	ΔR^2	β	R^2	ΔR^2
Askel 1		.069	.069***		.135	.135***
Sukupuoli	-.520***			.736***		
Askel 2		.082	.014		.154	.019*
Lämpimyyden vaikutus	.112*			-.105*		
Behavioraalinen kontrolli	.031			.079		
Psykologinen kontrolli	-.015			.027		
Askel 3		.082	.000		.163	.009*
KT	.003			-.095*		
Askel 4		.082	.000		.163	.001
KT* Lämpimyyden vaikutus	-.008			.023		
Askel 5		.083	.001		.166	.003
KT* Behavioraalinen kontrolli	-.027			-.051		
Askel 6		.084	.001		.169	.003
KT* Psykologinen kontrolli	.032			-.067		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** $p < .001$, β = standardoimaton beta, R^2 = mallin selitysaste, ΔR^2 = mallin selitysasteen muutos, sukupuoli: 0 = tyttö tai 1 = poika, KT = äidin koulutustausta

Prososiaalisuus 1. luokalla. Tulokset (taulukko 3) osoittivat, että äidin vanhemmuustyyli ja lapsen sukupuoli ($F(4, 436) = 9.76, p < .001$) selittivät 8,2 % lapsen prososiaalisuuden vaihtelusta 1. luokalla. Suurimman osan vaihtelusta selitti ensimmäisellä askelmalla malliin syötetty lapsen sukupuoli ($R^2 = 6,9\%$; $F(1, 439) = 32.30, p < .001$). Sukupuoli selitti negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi prososiaalisuuden tasoa eli tytöt olivat prososiaalisempia kuin pojat. Malliin toisella askelmalla syötetyt äidin vanhemmuustyyli eivät lisänneet mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 1,4\%$; $F(3, 436) = 2.16, p = .092$). Toisella askelmalla äidin lämpimyyden omavaikutus oli kuitenkin positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä: mitä lämpimämpi äiti raportoi olevansa, sitä prososiaalisempi lapsi

oli. Äidin behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lapsen prososiaalisuuteen 1. luokalla.

Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet 1. luokalla. Tulokset (taulukko 3) osoittivat, että äidin vanhemmuustyyli ja lapsen sukupuoli ($F(4, 434) = 19.70, p < .001$) selittivät 15,4 % lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden vaihtelusta ensimmäisellä luokalla. Suurimman osan vaihtelusta selitti ensimmäisellä askelmalla malliin syötetty lapsen sukupuoli ($R^2 = 13,5 \%$; $F(1, 437) = 68.12, p < .001$). Sukupuoli selitti positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden tasoa eli pojilla oli enemmän haasteita kuin tytöillä. Toisella askelmalla lisätyt äidin vanhemmuustyyli lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 1,9 \%$; $F(3, 434) = 3.21, p = .023$). Toisella askelmalla äidin lämpimyyden omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä: mitä lämpimämpi äiti raportoi olevansa, sitä vähemmän lapsella oli ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita.

Prososiaalisuus 2. luokalla. Tulokset (taulukko 4) osoittivat, että äidin vanhemmuustyyli ensimmäisellä luokalla, lapsen sukupuoli ja prososiaalisuuden taso 1. luokalla ($F(5, 179) = 37.90, p < .001$) selittivät 51,4 % lapsen prososiaalisuuden vaihtelusta vuoden päästä. Ensimmäisellä askelmalla lisätyt muuttujat selittivät tilastollisesti merkitsevästi prososiaalisuuden tasoa 2. luokalla ($R^2 = 49,9 \%$; $F(2, 182) = 90.49, p < .001$). Sukupuoli selitti negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi prososiaalisuuden tasoa: tytöt arvioitiin 2. luokalla prososiaalisemmiksi kuin pojat. Lisäksi 1. luokan prososiaalisuuden tasolla oli positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä omavaikutus: mitä prososiaalisempi lapsi oli 1. luokalla, sitä prososiaalisempi hän oli myös vuotta myöhemmin 2. luokalla. Malliin toisella askelmalla syötetyt äidin vanhemmuustyyli eivät lisänneet mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 1,6 \%$; $F(3, 179) = 1.92, p = .127$). Äidin raportoidut vanhemmuustyyli 1. luokalla eivät ennustaneet tilastollisesti merkitsevästi lapsen prososiaalisuutta 2. luokalla.

TAULUKKO 4. Äidin koulutustaustan muuntava vaikutus 1. luokalla mitattujen vanhemmuustyylien ja 2. luokalla mitatun lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä tarkasteltuna.

1. lk	2. lk			Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet		
	β	R ²	ΔR^2	β	R ²	ΔR^2
Askel 1		.499	.499***		.631	.631***
Vastaava muuttuja 1. luokalla	.653***			.717***		
Sukupuoli	-.270*			.220*		
Askel 2		.514	.016		.651	.020*
Lämpimyys	.082			-.112*		
Behavioaraalinen kontrolli	.052			-.079		
Psykologinen kontrolli	-.102			.004		
Askel 3		.514	.000		.657	.006
KT	.015			-.076		
Askel 4		.515	.000		.666	.009*
KT* Lämpimyys	.006			.097*		
Askel 5		.516	.001		.667	.001
KT* Behavioaraalinen kontrolli	.033			-.023		
Askel 6		.516	.000		.667	.000
KT* Psykologinen kontrolli	.017			.018		

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** $p < .001$, β = standardoimaton beta, R² = mallin selitysaste, ΔR^2 = mallin selitysasteen muutos, sukupuoli: 0 = tyttö tai 1 = poika, KT = äidin koulutustausta

Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet 2. luokalla. Tulokset (taulukko 4) osoittivat, että äidin vanhemmuustyyli ensimmäisellä luokalla, lapsen sukupuoli ja ulospäin suuntautuvien haasteiden taso 1. luokalla ($F(5, 179) = 66.80, p < .001$) selittivät 65,1 % lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden vaihtelusta vuoden päästä. Ensimmäisen askelman muuttujilla oli positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä omavaikutus, ja niiden selitysosuus oli 63,1 % ($F(2, 182) = 155.40, p < .001$): pojilla esiintyi enemmän ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita kuin tytöillä. Lisäksi ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden taso 1. luokalla ennusti 2. luokan haasteiden tasoa: mitä enemmän haasteita oppilaalla oli 1. luokalla, sitä enemmän haasteita hänellä oli vuotta myöhemmin 2. luokalla.

Malliin toisella askelmalla syötetyt äidin vanhemmuustyyli lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 2,0 \%$; $F(3, 179) = 3.48, p = .017$). Äidin lämpimyydellä oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä omavaikutus: Mitä lämpimämpi äiti raportoi olevansa lapsen ollessa 1. luokalla, sitä vähemmän ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita lapsella oli 2. luokalla, kun aiempi käyttäytymisen taso huomioitiin.

3.2 Äidin koulutustaustan muuntava vaikutus

Toisessa tutkimuskysymyksessä tutkittiin muuntaako äidin koulutustausta vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä. Muuntavaa vaikutusta tutkittiin hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin avulla. Tarkasteltaessa sisäänpäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteita, havaittiin, että analyysissä käytetyt muuttujat eivät selittäneet vaihtelua tilastollisesti merkitsevästi, joten mallit jätettiin jatkoanalyysien ulkopuolelle. Hierarkkisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukoissa 3 ja 4.

Prosoiaalisuus 1. luokalla. Tulokset (taulukko 3) osoittivat, että lapsen sukupuoli, äidin vanhemmuustyyli ja koulutustausta sekä vanhemmuustyylien ja koulutustaustan interaktiotermit selittivät yhteensä 8,4 % lapsen prosoiaalisuuden vaihtelusta ensimmäisellä luokalla ($F(8, 432) = 4.94, p < .001$). Malliin kolmannella askelmalla lisätty äidin koulutustausta ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 0 \%$; $F(1, 435) = 0.01, p = .945$) eikä äidin koulutustaustalla ollut tilastollisesti merkitsevää omavaikutusta. Myöskään vanhemmuustyylien ja koulutustaustan interaktioiden lisääminen malliin askelmilla 4-6 ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi: koulutustausta* lämpimyyks ($\Delta R^2 = 0,0 \%$; $F(1, 434) = 0.03, p = .866$), koulutustausta* behavioraalinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,1 \%$; $F(1, 433) = 0.35, p = .554$) ja koulutustausta* psykologinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,1 \%$; $F(1, 432) = 0.38, p = .539$) eikä interaktiotermeillä ollut tilastollisesti merkitseviä omavaikutuksia. Äidin koulutustausta ei ollut tilastolli-

sesti merkitsevästi yhteydessä lapsen prososiaalisuuteen eikä sillä ollut muunta-
vaa vaikutusta äidin vanhemmuustyylin ja lapsen prososiaalisuuden välisissä
yhteyksissä 1. luokalla.

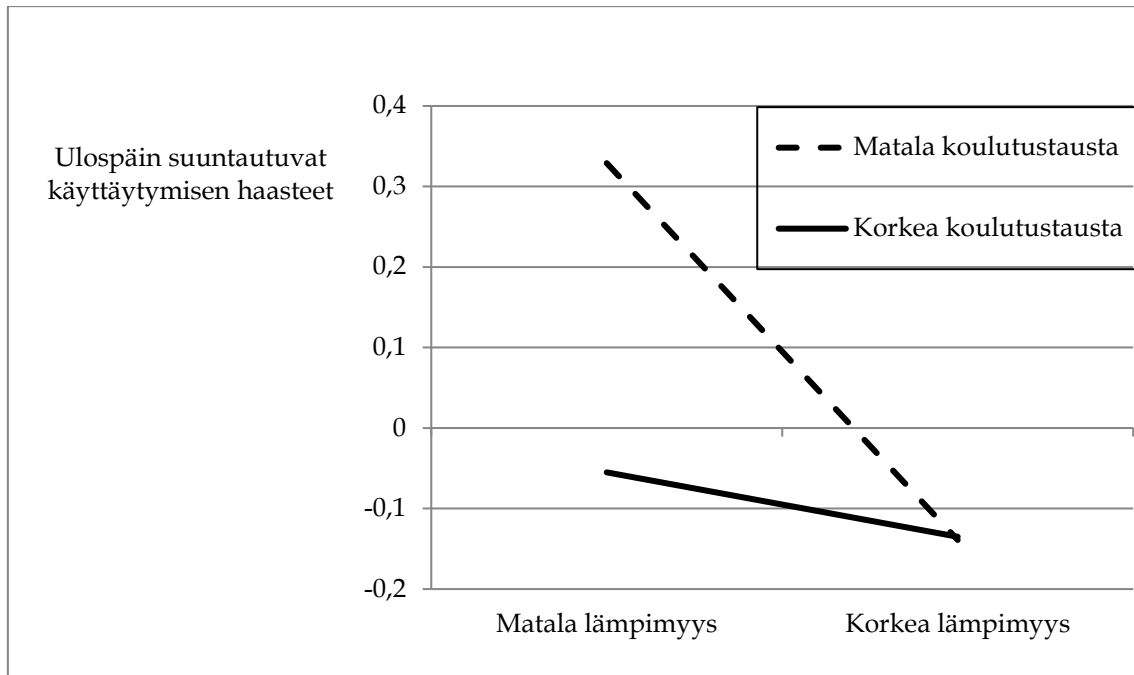
Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet 1. luokalla. Tulokset (tau-
lukko 3) osoittivat, että lapsen sukupuoli, äidin vanhemmuustyyli ja koulutus-
tausta sekä vanhemmuustyylien ja koulutustaustan interaktiotermit selittivät yh-
teensä 16,9 % lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden vaihtelusta ensimmäi-
sellä luokalla ($F(8, 430) = 10.94, p < .001$). Malliin kolmannella askelmalla lisätty
äidin koulutustausta lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (ΔR^2
 $= 0,9 \%$; $F(1, 433) = 4.61, p = .032$). Äidin koulutustaustalla oli negatiivinen ja ti-
lastollisesti merkitsevä omavaikutus: mitä korkeampi koulutus äidillä oli, sitä vä-
hemmän lapsella oli ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita. Vanhem-
muustyylien ja äidin koulutustaustan interaktioiden lisääminen malliin askel-
milla 4-6 ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi: koulutus-
tausta* lämpimyys ($\Delta R^2 = 0,1 \%$; $F(1, 432) = 0.28, p = .598$), koulutustausta* beha-
vioraalinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,3 \%$; $F(1, 431) = 1.31, p = .254$) ja koulutustausta*
psykologinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,3 \%$; $F(1, 430) = 1.79, p = .181$) eikä interaktioter-
meillä ollut tilastollisesti merkitseviä omavaikutuksia. Äidin koulutustaustalla ei
ollut muuntaavaa vaikutusta äidin vanhemmuustyylin ja lapsen ulospäin suun-
tautuvien käyttäytymisen haasteiden välisissä yhteyksissä 1. luokalla.

Prososiaalisuus 2. luokalla. Tulokset (taulukko 4) osoittivat, että lapsen su-
kupuoli, prososiaalisuuden taso 1. luokalla, äidin vanhemmuustyyli, koulutus-
tausta sekä vanhemmuustyylien ja koulutustaustan interaktioidet ensimmäisellä
luokalla selittivät yhteensä 51,6 % lapsen prososiaalisuuden vaihtelusta vuoden
päästä ($F(9, 175) = 20.74, p < .001$). Malliin kolmannella askelmalla syötetty äidin
koulutustausta ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (ΔR^2
 $= 0 \%$; $F(1, 178) = 0.08, p = .774$) eikä sillä ollut tilastollisesti merkitsevää omavai-
kutusta. Neljännellä askelmalla lisätyt äidin vanhemmuustyylien ja koulutus-
taustan interaktiotermit askelmilla 4-6 eivät myöskään lisänneet mallin selitys-
osuutta tilastollisesti merkitsevästi: koulutustausta* lämpimyys ($\Delta R^2 = 0,0 \%$; $F(1,$
 $177) = 0.01, p = .909$), koulutustausta* behavioraalinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,1 \%$; $F(1,$

176) = 0.47, $p = .493$) ja koulutustausta* psykologinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,0$ %; $F(1, 175) = 0.09$, $p = .764$) eikä interaktiotermeillä ollut tilastollisesti merkitseviä omavaikutuksia. Äidin koulutustausta 1. luokalla ei ennustanut lapsen prososiaalisuutta 2. luokalla, eikä sillä ollut muuntavaa vaikutusta äidin vanhemmuustyylin ja lapsen prososiaalisuuden kehityksen välisessä yhteydessä.

Ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet 2. luokalla. Tulokset (taulukko 4) osoittivat, että lapsen sukupuoli, ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden taso 1. luokalla, äidin vanhemmuustyyli, koulutustausta sekä vanhemmuustyylien ja koulutustaustan interaktiot ensimmäisellä luokalla selittivät yhteensä 66,7 % lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden vaihtelusta vuoden päästä ($F(9, 175) = 39.02$, $p < .001$). Malliin kolmannella askelmalla syötetty äidin koulutustausta ei lisännyt mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 0,6$ %; $F(1, 178) = 3.17$, $p = .077$) eikä sillä ollut tilastollisesti merkitsevää omavaikutusta. Äidin koulutustausta ei ennustanut lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden vaihtelua 2. luokalla. Myöskään viidennellä ja kuudennella askelmalla lisätyt interaktiotermit eivät lisänneet mallin selityssastetta tilastollisesti merkitsevästi: koulutustausta* behavioraalinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,1$ %; $F(1, 176) = 0.36$, $p = .550$) ja koulutustausta* psykologinen kontrolli ($\Delta R^2 = 0,0$ %; $F(1, 175) = 0.14$, $p = .709$) eikä interaktiotermeillä ollut tilastollisesti merkitseviä omavaikutuksia.

Toisin kuin muilla askelmilla, regressioanalyysin neljännellä askelmalla havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys. Neljännellä askelmalla lisätty koulutustaustan ja äidin lämpimyiden interaktiotermit lisäsi mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = 0,9$ %; $F(1, 177) = 4.92$, $p = .028$) ja sillä oli tilastollisesti merkitsevä omavaikutus. 1. luokalla mitattu äidin koulutustausta ja lämpimyyden ennustivat lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden tasoa 2. luokalla. Yhteyden tulkinta on esitetty kuviossa 2, jossa on esitetty regressiosuorat erikseen korkeammalle koulutustaustalle (yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella) ja matalammalle koulutustaustalle (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella), kun lämpimyyttä on joko paljon (yksi keskihajonta keskiarvon yläpuolella) tai vähän (yksi keskihajonta keskiarvon alapuolella).

KUVIO 2. Äidin lämpimyksen ja koulutustason interaktion yhteys lapsen ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin 1. luokalta 2. luokalle

Kuviosta 2 nähdään, kun äidin lämpimyyden on korkea, ei äidin koulutustasolla ole merkitystä lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kannalta. Sen sijaan äidin ollessa aineiston keskiarvoon verrattuna vähemmän lämmin ja koulutustasolta matalampi, on lapsella enemmän ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita. Toisin sanoen äidin korkea lämpimyyden on yhteydessä vähäisempään ulospäin suuntautuvaan käyttäytymisen haasteiden määrään, mutta vähemmän koulutetuilla äideillä lämpimyyden merkitys haasteiden määrään on selvästi suurempi kuin korkeammin koulutetuilla äideillä.

4 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, miten äidin vanhemmuustyyli on yhteydessä lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin osa-alueisiin sekä ennustavatko 1. luokalla mitatut äidin vanhemmuustyyli lapsen psykososiaalista hyvinvointia myöhemmin. Lisäksi haluttiin tutkia, muuntaako äidin koulutustausta näitä yhteyksiä. Tulokset osoittivat, että äidin vanhemmuustyyleistä lämpimyyttä oli yhteydessä lapsen korkeampaan prososiaalisuuteen ja vähäisempiin ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin 1. luokalla. Äidin korkea lämpimyyttä myös vähensi lapsen ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita myöhemmin 2. luokalla. Lisäksi äidin koulutustaustalla oli muuntava vaikutus äidin lämpimyyden ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehityksen väliseen yhteyteen. Muuntava vaikutus ilmeni siten, että matalammin koulutetuilla äideillä lämpimyyden merkitys lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehitykseen oli suurempi kuin korkeammin koulutetuilla äideillä.

4.1 Tulosten tarkastelu

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä selvitettiin, miten äidin vanhemmuustyyli on yhteydessä lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin 1. ja 2. luokalla. Tulokset osoittivat, että äidin lämpimyyttä oli yhteydessä sekä lapsen korkeampaan prososiaalisuuteen että vähäisempiin ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin, ja näin ollen tulokset vahvistivat aikaisempia tuloksia vanhemman lämpimyyden merkityksestä lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin selittäjänä. Esimerkiksi Zarra-Nezhad ja kollegat (2020) ja Pastorelli tutkimusryhmineen (2016) ovat todenneet lapsen prososiaalisuuden ja vanhemman lämpimyyden olevan positiivisesti yhteydessä toisiinsa. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että mitä lämpimämpi äiti oli, sitä prososiaalisempi lapsi oli, mutta äidin lämpimyyttä ei kuitenkaan selittänyt lapsen prososiaalisuuden tasoa enää vuoden päästä, kun prososiaalisuuden aiempi taso huomioitiin. Tulos on linjassa Pastorellin ja kollegoiden (2016) tutkimustulokseen, jonka mukaan vanhemman lämpimyyttä ei ollut

yhteydessä lapsen myöhempään prososiaalisuuden tasoon. Jatkossa olisi tarpeen tarkastella sitä, miten lapsen prososiaalisuus ennustaa vanhemmuutta, sillä sekä Zarra-Nezhad kollegoineen (2020) että Pastorelli kollegoineen (2016) havaitsivat, että lapsen prososiaalisuus oli yhteydessä myöhempään vanhemman lämpimyyteen. On yllättävää, ettei korkean lämpimyyden havaittu lisäävän lapsen käyttäytymisen vahvuutena pidettyä prososiaalisuutta myöhemmin, vaikka vanhemman korkean lämpimyyden on nähty vähentävän lapsen käyttäytymisen haasteita pitkittäistutkimuksissa (Chen ym., 2000; Hipwell ym., 2008; Lansford ym., 2018). Vanhemmuustyylejä koskevassa tutkimuksessa on vasta viime vuosina alettu keskittymään lapsen käyttäytymisen haasteiden rinnalla vahvuuksiin, joten on mahdollista, että vanhemman lämpimyyden ja lapsen prososiaalisuuden ovat vastavuoroisessa suhteessa. Tällöin vanhemman lämmin ja hyväksyvä toiminta antaa lapselle esimerkin toimia myös muita kohtaan lämpimästi ja auttavaisesti, ja tämä edelleen lisää vanhemman halua osoittaa lämpöä ja tukea lapselle myöhemmin. Tämä tutkimus tuo lisää tietoa lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvuuksien ja vanhemman lämpimyyden välisestä yhteydestä.

Äidin lämpimyyden oli myös negatiivisesti yhteydessä lapsen ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin ensimmäisellä luokalla ja äidin lämpimyyden merkitys näkyi myös toisella luokalla vähentäen ulkoisia käyttäytymisen haasteita. Mitä lämpimämpi vanhempi oli, sitä vähemmän lapsella esiintyi ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita. Tulos vahvistaa lämpimyyden osalta aiempia tutkimustuloksia niin samassa ajankohdassa mitattuna (Klevens & Hall, 2014) kuin ennustavana tekijänä (Chen ym., 2000; Hipwell ym., 2008; Lansford ym., 2018). Yllättävää kuitenkin oli, että äidin behavioraalinen kontrolli ei vähentänyt lapsen ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita, vaikka useissa tutkimuksissa näin on todettu (Barber ym., 1994; Davies & Cummings, 1994; Galambos ym., 2003). Tämän tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että vanhemman lämpimyyden on kontrollia merkittävämpi tekijä lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden kannalta, mikä tukee myös Hoeven ja kollegoiden (2009) katsauksessa esiteltyä havaintoa. Tulos voi heijastella sitä, että lämmin

vanhempi kohdistaa huomionsa lapsen vahvuuksiin, kehuu onnistumisista ja antaa myönteistä huomiota, jolloin lapsen prososiaalinen käytös lisääntyy ja häiritsevä käytös vähenee. Tämä voi olla tehokkaampaa käyttäytymisen haasteiden ehkäisyssä kuin reaktiivisuus ja käyttäytymiseen puuttuminen lapsen käyttäytyessä häiritsevästi.

Psykologinen kontrolli on usein yhdistetty sisäänpäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin (esim. Barber ym., 1994; Soenens ym., 2008), joten oli yllättävää, että tätä yhteyttä ei tässä tutkimuksessa havaittu. Toisaalta sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita eivät selittäneet muutkaan tutkittavat muuttujat, mikä voi johtua siitä, että aineistossa sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita esiintyi ylipäättään vähäisessä määrin. On huomionarvoista, että lapsen psykososiaalista hyvinvointia arvioi lapsen opettaja, joka voi selittää sitä, että sisäänpäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita esiintyi aineistossa niin vähän. Ulkopuolisen voi olla vaikea havaita lapsen tunne-elämän haasteita (Zahn-Waxler ym., 2000), sillä esimerkiksi sisäänpäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet saattavat kouluarjessa sekoittua lapsen ujoudeksi tai persoonan ominaisuudeksi eivätkä ahdistuneisuudeksi tai vetäytyneisyydeksi. Yllättävää myös oli, ettei vanhemmuustyylien yhdysvaikutuksia tässä tutkimuksessa havaittu, vaikka vanhemmuustyyli dimensioiden interaktioiden on nähty olevan yhteydessä lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin aiemmissa tutkimuksissa (esim. Aunola & Nurmi, 2005; Galambos ym., 2003). Tulos voi johtua siitä, että tässä aineistossa vanhemmuudessa ilmenevät kontrollin lajit eivät itsenäisesti selittäneet psykososiaalista hyvinvointia, mikä antaa viitteitä siitä, että vanhemman lämpimyys on merkittävämpi tekijä lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin kehityksessä.

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin, muuntaako äidin koulutustausta vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Tulokset osoittivat, että koulutustaustalla ja lämpimyydellä oli yhdysvaikutus lapsen myöhempään ulospäin suuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin 2. luokalla. Niillä äideillä, joilla oli matala koulutustausta, lämpimyydellä oli suu-

rempi merkitys ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehittymiseen kuin äideillä, joilla oli korkea koulutustausta. Äidin koulutustaustan muuntavasta vaikutuksesta ei ole juuri aikaisempaa tutkimusta, joten tämä tutkimus tarjosi uutta tietoa ilmiöstä. Tämän tutkimuksen tulos on linjassa Webster-Strattonin ja Hammondin (1998) havainnon kanssa, jossa vähävaraisissa perheissä äidin lämpimyys toimi suojaavana tekijänä lapsen ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehittymiselle. Tämän tutkimuksen tulos on myös päinvastainen Hipwellin ja kumppaneiden (2008) löydökselle, sillä heidän tutkimuksessaan vanhemman lämpimyys vähensi ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita hyvin toimeentulevissa perheissä, kun taas vähävaraisissa perheissä äidin lämpimyydellä ei ollut merkitystä. On huomioitava, että koulutustausta ja varallisuus eivät ole suoraan verrattavissa olevia käsitteitä, sillä matala koulutustausta ei suoraan tarkoita matalaa varallisuutta. Tämän lisäksi vastaavaa tutkimusta ei ole toteutettu Suomessa, jossa talouksien väliset tuloerot ovat globaalissa mittakaavassa kuitenkin pieniä.

Lisäksi tuloksista oli nähtävissä, että mitä matalampi koulutustausta äidillä oli, sitä enemmän hänen lapsellaan esiintyi ulospäin suuntautuvia käyttäytymisen haasteita 1. luokalla ja matala koulutustausta yhdistettynä matalaan lämpimyyteen lisäsi lapsen haasteita myöhemmin. Tulos antaa tukea Shaw'n ja kollegoiden (2000) ajatukselle siitä, että sosiodemografiset riskitekijät voivat pahentaa vanhemman toiminnan negatiivisia vaikutuksia lapsen ulospäin suuntautuvien haasteiden kohdalla. Voi olla, että ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet kasautuvat matalasti koulutetuissa perheissä, johtuen matalan koulutustason lisäksi myös muista sosiodemografisista riskitekijöistä, kuten asuinalueeseen liittyvistä tekijöistä. Kuitenkin perheen lämmin vuorovaikutus ja yhdessäolo näyttäisi olevan merkittävä suojaava tekijä tällaisissa ympäristöissä. Lämpimyyden merkityksen korostuminen matalasti koulutetuilla äideillä voi selittyä myös sillä, että matalammin koulutetut äidit viettävät enemmän aikaa lastensa kanssa, kun taas korkeammin koulutetut äidit voivat olla sitoutuneempia työelämään, jolloin äitien ja lasten yhdessä viettämä aika on rajallisempaa.

4.2 Tutkimuksen arviointia ja rajoitukset

Tutkimuksen vahvuuksia ovat se, että vanhemmuustyytlejä sekä psykososiaalista hyvinvointia on kuvattu usealla ulottuvuudella, tutkimuksessa on tarkasteltu ilmiöön vaikuttavia tausta- ja muuntavia tekijöitä sekä tutkimuksen suhteellisen iso otoskoko. Psykososiaalista hyvinvointia on tarkasteltu sekä vahvuuksien että haasteiden näkökulmasta. Tämän lisäksi kahden mittapisteen tarkastelu antaa mahdollisuuden tarkastella psykososiaalisen hyvinvoinnin kehitystä kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Tutkimuksen validiteettia parantaa tutkimuksessa käytettyjen mittareiden yleisyys. Tutkimuksessa lapsen psykososiaalista hyvinvointia mitattiin SDQ-mittarin avulla, joka on todettu Suomessa luotettavaksi, päteväksi ja käyttökelpoiseksi mittariksi (Borg ym., 2014), ja jota käytetään laajasti niin tutkimustarkoituksessa kuin 4–16-vuotiaiden lasten mielenterveyden seulonnassa kouluuyhteisöissä ja kliinisessä tarkastelussa eri maissa ja kulttuureissa (kts. Coghill ym., 2008; Goodman ym., 2000; Goodman ym., 2005; Marzocchi ym., 2004). Myös äidin vanhemmuustyytlejä mittaavan CRPR-mittarin on todettu antavan luotettavaa tietoa vanhemman vuorovaikutuksesta lapsen kanssa (Deković ym., 1991). Käytettyjen mittareiden reliabiliteetikertoimet ylittivät yleisesti hyväksytyyn raja-arvon (Metsämuuronen, 2011). Tämän lisäksi tutkimuksen vaiheet ovat selkeästi ja huolellisesti raportoitu, minkä vuoksi tutkimus on toistettavissa.

Tutkimukseen liittyy myös rajoituksia, jotka tulee huomioida. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sekä äitien itsearviointia että opettajan oppilaskohtaista kyselylomakearviointia. Opettajilta ja vanhemmilta tapahtuva tiedonkeruu takaa monipuolisemman kuvan ilmiöstä, mutta tutkimustuloksissa tulee ottaa huomioon, että lapsi saattaa käyttäytyä eri tavalla koulussa kuin kotona. Koska lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin arvioijana toimi opettaja, eikä lapsi itse, on kyse havaitusta eikä koetusta hyvinvoinnista. Pienempien lasten

kohdalla aikuisen arvio lapsen käyttäytymisestä tarjoaa kuitenkin luultavasti todemmukaisempaa tietoa kuin lapsen itsearvio. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että vanhemmat ovat yleisesti ottaen tietoisia sosiaalisesti hyväksyttävästä vanhemmuudesta, ja äidit ovat voineet itsearvioinneissa vastata sosiaalisesti suotavasti vanhemmuustyylejään koskeviin kysymyksiin.

Tutkimus perustui vapaaehtoisuuteen, joten tutkimuksen otanta on ei-sattainen, mikä voi vaikuttaa tutkimustuloksen luotettavuuteen (Metsämuuronen, 2011). Vaikka tutkimuksen ensimmäisen luokan suuri otoskoko lisää tutkimuksen luotettavuutta, tulee ottaa huomioon otoskoon pieneneminen toisella luokalla. Otoskoon pienentyminen voi selittää esimerkiksi sitä, minkä takia äidin lämpimyyden ei enää selittänyt prososiaalisuutta toisella luokalla. Tutkimuksen otos on kerätty ainoastaan Keski-Suomen alueelta, mikä heikentää tutkimuksen yleistettävyyttä. Otos kuvaa kuitenkin muuttujien osalta hyvin normaalielämästä, sillä äitejä osallistui tasaisesti kaikista koulutustaustoista.

Analyysissä käytetyt muuttujat eivät olleet normaalisti jakautuneita, joten analyysissä päädyttiin käyttämään parametrittomia menetelmiä. Analyysissä käytettiin Bootstrap-estimointia, jonka avulla tutkimus pystyttiin toteuttamaan regressioanalyysillä. Bootstrap-estimointi perustuu uudelleenotantaan, mutta sen käyttäminen on perusteltua tilanteessa, jossa muuttujat eivät noudata normaalijakaumaa (Tähtinen ym., 2020). Vanhemmuustyylien ja vanhemman koulutustaustan selitysasteet olivat pieniä verrattuna lapsen sukupuoleen ja aikaisempaan haasteiden tasoon. Tässä tutkimuksessa kontrolloitiin sukupuolen vaikutus, mutta on silti olennaista pohtia, selittävätkö jotkut muut tekijät kouluympäristössä psykososiaalista hyvinvointia. On mahdollista, että vanhemmuustyylien on suurempi merkitys lapsen käyttäytymiseen kotiympäristössä, mutta kouluympäristössä lapsen toimintaan vaikuttavat mahdollisesti enemmän muut tekijät kuten koulukulttuuri, vertaissuhteet, lapsen ikä ja opettaja-oppilas-suhde.

4.3 Jatkotutkimushaasteet ja käytännön sovellukset

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että äidin lämpimyys voi toimia suojaavana tekijänä ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kehityksessä, mikäli äidillä on matala koulutustausta. Jatkossa on tärkeää saada tietoa lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin haasteista ja vahvuuksista monipuolisemmin, jotta esimerkiksi sisäänpäin suuntautuvat haasteet kyettäisiin tunnistamaan entistä paremmin. Kattavamman kuvan saamiseksi lapsen psykososiaalisesta hyvinvoinnista on tarpeen yhdistää lapsen, vanhempien ja opettajan arvioita ja käydä yhteistä keskustelua siitä, miten haasteet ja vahvuudet näyttäytyvät kotona ja koulussa. Jatkossa tutkimusta sosioekonomisen taustan vaikutuksesta vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen tarvitaan lisää, jotta saadaan tarkemmin selville, mitkä ovat mekanismit, joiden kautta koulutustausta vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Tulosten yleistettävyyttä lisäksi tutkimuksen otannan laajentaminen koko Suomen alueelle. Olisi myös hyvä tehdä vertailevaa tutkimusta, jossa perheen sosioekonominen tausta olisi huomioitu otannassa. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin koulutustaustaa, mutta myös muita sosiodemografisia tekijöitä, kuten perheen varallisuutta, työllisyystilannetta ja asuinalueita, tulisi tutkia tarkemmin. Pitkittäistutkimus mahdollistaisi myös luotettavampien päätelmien tekemisen hyvinvointiin vaikuttavista kehityksellisistä mekanismeista.

Tämä tutkimus tukee osaltaan aikaisempia tuloksia, mutta tuo myös uutta tietoa vanhemmuustyylien ja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin välisistä suhteista. Tuloksissa korostuu vanhemman lämpimyuden merkitys lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvuuksien edistämiseksi ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden ehkäisyssä. Erityisen tärkeää on, että alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevat vanhemmat saavat tukea ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kohtaamiseen. Yksi tapa edistää lapsen hyvinvointia tukevaa vanhemmuutta, on koulun ja kodin välinen yhteistyö, jonka merkitystä korostetaan myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2014). Opettajat tekevät kasvatustyötä ja ovat päivittäin läheisessä vuorovaikutuksessa oppilaiden ja perheiden kanssa, minkä vuoksi on tärkeää,

että sekä koulussa että kotona osataan kohdata lapsen ulospäin suuntautuvat käyttäytymisen haasteet lämmöllä, kannustavasti ja lapsen vahvuuksiin keskittyen. Näin ollen kouluissa tulee noudattaa positiivisen pedagogiikan periaatteita, jolloin opettaja auttaa lasta tunnistamaan ja käyttämään omia vahvuuksiaan (Ranta ym., 2020). Positiivisen pedagogiikan tarkoituksena on tarjota oppilaille kognitiivisia, sosiaalisia ja psykologisia voimavaroja opetuksen aikana (O'Brien & Blue, 2018). Positiivisen pedagogiikan periaatteita tulisi käsitellä jo opettajankoulutuksen aikana, jotta valmistuvilla opettajilla olisi valmiuksia tukea perheitä lapsen vahvuuksien tunnistamisessa ja ulospäin suuntautuvien käyttäytymisen haasteiden kohtaamisessa.

LÄHTEET

- Amone-P'Olak, K., Burger, H., Ormel, J., Huisman, M., Verhulst, F., & Oldehinkel, A. (2009). Socioeconomic position and mental health problems in pre- and early-adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 44(3), 231-238.
- Aunola, K. (2005). Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia : tiedepoliittinen aikakauslehti*, 40(4), 356-368.
- Aunola, K., & Nurmi, J-E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Aunola, K., Tolvanen, A., Viljaranta, J., & Nurmi, J. E. (2013). Psychological control in daily parent-child interactions increases children's negative emotions. *Family Psychology*, 27(3), 453-462.
- Barber, B. K. (2002). Reintroducing Parental Psychological Control. Teoksessa B. Barber (Toim.), *Intrusive parenting. How psychological control affects children and adolescents*, (s. 3-13). Washington, DC: American Psychological Association.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296-3319.
- Barber, B. K., Olsen, J., & Shagle, S. (1994). Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65(4), 1120-1136.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 857-907.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4(1), 1-10.
- Baumrind, D., & Black, A. (1967). Socialization practices associated with dimensions of competence in preschool boys and girls. *Child Development*, 38(2), 291-327.

- Borg, A., Kaukonen, P., Joukamaa, M., & Tamminen, T. (2014). Finnish norms for young children on the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Nordic journal of psychiatry, 68*(7), 433–442.
- Bornstein, M. C., Putnick, D. L., & Suwalsky, J. T. D. (2018). Parenting cognitions→parenting practices→child adjustment? The standard model. *Development and Psychopathology, 30*(2), 399–416.
- Boyle, M. H., & Lipman, E. L. (2002). Do Places Matter? Socioeconomic Disadvantage and Behavioral Problems of Children in Canada. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 70*(2), 378–389.
- Carlo, G., White, R. M. B., Streit, C., Knight, G. P., & Zeiders, K. H. (2018). Longitudinal Relations Among Parenting Styles, Prosocial Behaviors, and Academic Outcomes in U.S. Mexican Adolescents. *Child Development, 89*(2), 577–592.
- Chen, X., Liu, M., & Li, D. (2000). Parental warmth, control, and indulgence and their relations to adjustment in Chinese children: A longitudinal study. *Journal of Family Psychology, 14*(3), 401–419.
- Coghill D., Kou, J., & Du, Y. (2008). The validity, reliability and normative scores of the parent, teacher and self report versions of the Strengths and Difficulties Questionnaire in China. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health, 2*(1), 8.
- Cooklin, A. R., Giallo, R., & Rose, N. (2012). Parental fatigue and parenting practices during early childhood: An Australian community survey. *Child: Care, Health and Development, 38*(5), 654–664.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*(3), 487–496.
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin, 116*(3), 387–411.
- Davis, E., Sawyer, M. G., Lo, S. K., Priest, N., & Wake, M. (2010). Socioeconomic Risk Factors for Mental Health Problems in 4-5-Year-Old Children: Australian Population Study. *Academic Pediatrics, 10*(1), 41–47.

- Deković, M., Janssens, J. M. A. M., & Gerris, J. R. M. (1991). Factor Structure and Construct Validity of the Block Child Rearing Practices Report (CRPR). *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3(2), 182–187.
- Domenech Rodríguez, M. M., Donovanick, M. R., & Crowley, S. L. (2009). Parenting Styles in a Cultural Context: Observations of “Protective Parenting” in First-Generation Latinos. *Family Process*, 48(2), 195–210.
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents Do Matter: Trajectories of Change in Externalizing and Internalizing Problems in Early Adolescence. *Child Development*, 74(2), 578–594.
- Goodman, R. (2001). Psychometric Properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40(11), 1337–1345.
- Goodman, R., Ford, T., Richards, H., Gatward, R., & Meltzer, H. (2000). The Development and Well-Being Assessment: Description and initial validation of an integrated assessment of child and adolescent psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(5), 645–655.
- Goodman, R., Slobodskaya, H., & Knyazev, G. (2005). Russian child mental health—A cross-sectional study of prevalence and risk factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 14(1), 28–33.
- Gupta, D., & Thapliyal, G. (2015). A Study of Prosocial Behaviour and Self Concept of Adolescents. *i-Manager's Journal on Educational Psychology*, 9(1), 38–45.
- Hammond, S. I., Waugh, W., Satlof-Bedrick, E., & Brownell, C. A. (2015). Prosocial behaviour during childhood and cultural variations. *International Encyclopedia of the Social & Behavioural Sciences*, 19, 228–232.
- Hannonen, R., Aunola, K., Eklund, K., & Ahonen, T. (2019). Maternal Parenting Styles and Glycemic Control in Children with Type 1 Diabetes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(2), 1–9.
- Hart, C. H., Newell, L. N., & Olsen, S. R. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. Teoksessa J. Greene & B.

- Burleson (Toim.), *Handbook of communication and social interaction skills*, (s. 753–797). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Hill, N. E., Bromell, L., Tyson, F., & Flint, R. (2007). Developmental commentary: Ecological perspectives on parental influences during adolescence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 36(3), 367–377.
- Hipwell, A., Keenan, K., Kasza, K., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., & Bean, T. (2008). Reciprocal influences between girls' conduct problems and depression, and parental punishment and warmth: A six year prospective analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(5), 663– 677.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749–775.
- Hofstra, M. B., van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2002). Child and adolescent problems predict DSM-IV disorders in adulthood: a 14-year follow-up of a Dutch epidemiological sample. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 41(2), 182–189.
- Holden, G. W., & Miller, P. C. (1999). Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin*, 125(2), 223–254.
- Holmbeck, G. N., Shapera, W. E., & Hommeyer, J. S. (2002). Observed and perceived parenting behaviors and psychosocial adjustment in preadolescents with spina bifida. Teoksessa B. K. Barber (Toim.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*, (s. 191–234). American Psychological Association.
- Johnson, L. E., & Greenberg, M. T. (2013). Parenting and early adolescent internalizing: The importance of teasing apart anxiety and depressive symptoms. *Journal of Early Adolescence*, 33(2), 201–226.
- Kestilä, L., & Rahkonen, O. (2011). Lapsuuden elinolot ja aikuisuuden terveys. Teoksessa M. Laaksonen & K. Silventoinen (Toim.), *Sosiaaliepideologia:*

Väestön terveyserot ja terveyteen vaikuttavat sosiaaliset tekijät, (s. 226–243),
Gaudeamus Helsinki University Press.

- Kim, D. H., Kim, Y. S., Koh, Y.-J., & Leventhal, B. L. (2013). Relationship between behaviour problems and perceived parenting practices in Korean youth. *Child: Care, Health and Development*, 39(2), 194–201.
- Kim-Cohen, J., Caspi, A., Moffitt, T. E., Harrington, H., Milne, B. J., & Poulton, R. (2003). Prior juvenile diagnoses in adults with mental disorder: developmental follow-back of a prospective-longitudinal cohort. *Archives of General Psychiatry*, 60(7), 709–717.
- Klevens, J., & Hall, J. (2014). The Importance of Parental Warmth, Support, and Control in Preventing Adolescent Misbehavior. *Journal of Child and Adolescent Behaviour*, 02(1), 1-8.
- Koskelainen, M., Sourander, A., & Vauras, M. (2001). Self-reported strengths and difficulties in a community sample of Finnish adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 10(3), 180–185.
- Kovacs, M., & Devlin, B. (1998). Internalizing Disorders in Childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39(1), 47–63.
- Kuula, A. (2015). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.
- Laible, D. J., Kumru, A., Carlo, G., Streit, C., Selcuk, B., & Sayil, M. (2017). The longitudinal associations among temperament, parenting and Turkish children's prosocial behaviours. *Child Development*, 88(4), 1057–1062.
- Lansford, J. E., Rothenberg, W. A., Jensen, T. A., Lippold, M. A., Bacchini, D., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Steinberg, L., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Alampay, L. P., & Al-Hassan, S. M. (2018). Bidirectional relations between parenting and behaviour problems from age 8 to 13 in nine countries. *Journal of Research on Adolescence*, 28(3), 571–590.

- Lerkkanen, M.-K., & Pakarinen, E. (2016–2022). TESSI: Teacher and student stress and interaction in classroom. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta <https://www.jyu.fi/tessi>. Luettu 22.1.2021.
- Lobel, A., Engels, R. C. M. E., Stone, L. L., Burk, W. J., & Granic, I. (2017). Video Gaming and Children's Psychosocial Wellbeing: A Longitudinal Study. *Journal of youth and adolescence*, 46(4), 884.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa P. H. Mussen (Sarjan toim.) & E. Hetherington (Vol. Toim.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. painos, 1–101). New York: Wiley
- Marakovitz, S. E., & Campbell, S. B. (1998). Inattention, Impulsivity, and Hyperactivity from Preschool to School Age: Performance of Hard-to-manage Boys on Laboratory Measures. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39(6), 841–851.
- Martel, M. M. (2013). Sexual Selection and Sex Differences in the Prevalence of Childhood Externalizing and Adolescent Internalizing Disorders. *Psychological Bulletin*, 139(6), 1221–1259.
- Marzocchi, G., Capron, C., Di Pietro, M., Duran Tauleria, E., Duyme, M., Frigerio, A., Gaspar, M., Hamilton, H., Pithon, G., Simões, A., & Thérond, C. (2004). The use of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) in Southern European countries. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 13(2), 40–46.
- Merikukka, M. (2020). *Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin: Kansallinen syntymäkohortti 1987 -rekisteritutkimus*. [Väitöskirja, Oulun yliopiston lääketieteellinen tiedekunta]. University of Oulu.
- Metsämuuronen, J. (2011) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: E-kirja opiskelijalaitos. International Methelp, Booky.fi. viitattu: 5.3.2021
- Morris, A. S, Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S., Silk, J. S., & Essex, M. J. (2002). Measuring Childrens' perceptions of psychological control: developmental and conceptual considerations. Teoksessa B. Barber

(Toim.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*, (s. 125-160). American Psychological Association.

Narusyte, J., Ropponen, A., Alexanderson, K., & Svedberg, P. (2017).

Internalizing and externalizing problems in childhood and adolescence as predictors of work incapacity in young adulthood. (Clinical report). *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(9), 1159–1168.

O'Brien, M., & Blue, L. (2018). Towards a positive pedagogy: Designing pedagogical practices that facilitate positivity within the classroom. *Educational action research*, 26(3), 365-384.

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A., & Gissler, M. (2012). *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa*. (Raportti Nro. 52). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pastorelli, C., Lansford, J. E., Luengo Kanacri, B. P., Malone, P. S., Di Giunta, L., Bacchini, D., Bombi, A. S., Zelli, A., Miranda, M. C., Bornstein, M. H., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Chang, L., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Oburu, P., Skinner, A. T., & Sorbring, E. (2016). Positive parenting and children's prosocial behavior in eight countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(7), 824–834.

Pardini, D., Fite, P., & Burke, J. (2008). Bidirectional Associations between Parenting Practices and Conduct Problems in Boys from Childhood to Adolescence: The Moderating Effect of Age and African-American Ethnicity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(5), 647–662.

Pelkonen, M., Kolimaa, M. & Puumalainen, T. (2013). Johdanto. Teoksessa Pelkonen, M., Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M. & Puumalainen, T. (Toim.), *Hyvinvointia useammille - lasten ja nuorten palvelut uudistuvat*. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti, (s. 114–119). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:36.

Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001).

Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and

psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72(2), 583–598.

- Pomerantz, E. M., & Eaton, M. M. (2001). Maternal Intrusive Support in the Academic Context: Transactional Socialization Processes. *Developmental Psychology*, 37(2), 174–186.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Ranta, S., Uusiautti, S., & Hyvärinen, S. (2020). The implementation of positive pedagogy in Finnish early childhood education and care: A quantitative survey of its practical elements. *Early child development and care*. Julkaistu verkossa ennakkoon 21.4.2020., 1–17.
- Reiss, F. (2013). Socioeconomic inequalities and mental health problems in children and adolescents: A systematic review. *Social science & medicine* (1982), 90, 24–31.
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä* (Raportti Nro. 7). Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Roberts, G. C., Block, J. H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55(2), 586–597.
- Rork, K. E., & Morris, T. L. (2009). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: Direct observation of parental warmth and control. *Child & Family Behavior Therapy*, 31(3), 220–235.
- Rubin, K. H., & Coplan, R. J. (2004). Paying attention to and not neglecting social withdrawal and social isolation. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50(4), 506–534.

- Serbin, L. A., & Karp, J. (2004). The Intergenerational Transfer of Psychosocial Risk: Mediators of Vulnerability and Resilience. *Annual Review of Psychology, 55*(1), 333-363.
- Serbin, L. A., Kingdon, D., Ruttle, P. L., & Stack, D. M. (2015). The impact of children's internalizing and externalizing problems on parenting: Transactional processes and reciprocal change over time. *Development and Psychopathology, 27*(4 Pt 1), 969-986.
- Shaw, D., Bell, R., & Gilliom, M. (2000). A truly early starter model of antisocial behavior revisited. *Clinical Child and Family Psychology Review, 3*(3), 155-172.
- Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking Mother-Father Differences in Parenting to a Typology of Family Parenting Styles and Adolescent Outcomes. *Journal of family issues, 28*(2), 212-241.
- Soenens, B., Luyckx, K., Vansteenkiste, M., Duriez, B., & Goossens, L. (2008). Clarifying the Link between Parental Psychological Control and Adolescents' Depressive Symptoms: Reciprocal versus Unidirectional Models. *Merrill-Palmer Quarterly, 54*(4), 411-444.
- Soenens, B. & Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade on the concept of parental psychological control: proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review, 30*(1), 74-99.
- Sourander, A., & Helstelä, L. (2005). Childhood predictors of externalizing and internalizing problems in adolescence. *European Child & Adolescent Psychiatry, 14*(8), 415-423.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence, 11*(1), 1-19.
- Stone, G., Buehler, C., & Barber, B. K. (2002). Interparental conflict, parental psychological control, and youth problem behavior. Teoksessa B K. Barber (Toim.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*, (s. 53-95). American Psychological Association.
- Stone, L. L., Otten, R., Janssens, J. M. A. M., Soenens, B., Kuntsche, E., & Engels, R. C. M. E. (2013). Does parental psychological control relate to

internalizing and externalizing problems in early childhood? An examination using the Berkeley puppet interview. *International Journal of Behavioural Development*, 37(4), 309–318

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja*, 3(2). Helsinki.

Tsang, K. L. V., Wong, P. Y. H., & Lo, S. K. (2012). Assessing psychosocial well-being of adolescents: a systematic review of measuring instruments. *Child: care, health and development*, 38(5), 629–646.

Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. (2020). Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. *Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja*. C: 22, 2. uudistettu painos. Turun yliopisto.

Valtioneuvosto. (2019). *Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 - Lapsen aika* (Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4). Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Viholainen, H., Aro, T., Purtsi, J., Tolvanen, A., & Cantell, M. (2014). Adolescents' school-related self-concept mediates motor skills and psychosocial well-being. *British Journal of Educational Psychology*, 84(2), 268–280.

Vreeland, A., Gruhn, M., Watson, K., Bettis, A., Compas, B., Forehand, R., & Sullivan, A. (2019). Parenting in Context: Associations of Parental Depression and Socioeconomic Factors with Parenting Behaviors. *Journal of Child and Family Studies*, 28(4), 1124–1133.

Webster-Stratton, C., & Hammond, M. (1998). Conduct Problems and Level of Social Competence in Head Start Children: Prevalence, Pervasiveness, and Associated Risk Factors. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1(2), 101–124.

- Wight, R., Botticello, A., & Aneshensel, C. (2006). Socioeconomic Context, Social Support, and Adolescent Mental Health: A Multilevel Investigation. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(1), 109–120.
- Yap, M. M. H., Pilkington, P. D., Ryan, S. M., & Jorm, A. F. (2014). Parental factors associated with depression and anxiety in young people: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 156, 8–23.
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J.(2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, 12(3), 443–466.
- Zarra-Nezhad, M., Kiuru, N., Aunola, K., Zarra-Nezhad, M., Ahonen, T., Poikkeus, A.-M., Lerkkanen, M-K., & Nurmi, J-E. (2014). Social withdrawal in children moderates the association between parenting styles and the children's own socioemotional development. *Child Psychology and Psychiatry* , 55(11), 1260–1269.
- Zarra-Nezhad, M., Viljaranta, J., Sajaniemi, N., Aunola, K. & Lerkkanen, M-K. (2020). The impact of children's socioemotional development on parenting styles : the moderating effect of social withdrawal. *Early Child Development and Care, Early online*. Julkaistu verkossa ennakkoon 21.10.2020, 1–13.